

บทที่ ๒

ทฤษฎีวาทวิทยาตะวันตกที่นำมาประยุกต์ในวาทวิทยาของไทย

บทที่ ๒ เป็นการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายและประเภทของวาทวิทยา การพูด การสื่อสาร และทฤษฎีตะวันตก ในยุคกรีกโรมันโบราณ ยุคตะวันตกสมัยใหม่ ที่นำมาประยุกต์ในการศึกษาด้านวาทวิทยาของไทย

๒.๑ ความหมาย และประเภทของวาทวิทยา การพูด และการสื่อสาร

๒.๑.๑ ความหมายของ วาทวิทยา การพูด และการสื่อสาร

๒.๑.๑.๑ ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ก) ความหมายของวาทวิทยา

คำว่า วาทวิทยา มาจากคำ ๒ คำ คือ วาท กับ วิทยา วาท หมายถึง คำพูด ถ้อยคำ^๑ ส่วน วิทยา หมายถึง ความรู้^๒ รวมความว่า วาทวิทยา หมายถึง ความรู้ด้านการพูดหรือถ้อยคำ

ข) ความหมายของการพูด

คำว่า การพูด มาจากคำ ๒ คำ คือ การ หมายถึง งาน, สิ่งหรือเรื่องที่ทำ^๓ ส่วนคำว่า พูด หมายถึง เปล่งเสียงออกเป็นถ้อยคำ^๔ รวมความว่า การพูด หมายถึง งานหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเปล่งเสียงออกเป็นถ้อยคำ

ค) ความหมายของการสื่อสาร

คำว่า การสื่อสาร แยกศัพท์เป็น ๒ คำ คือ การ หมายถึง งาน, สิ่งหรือเรื่องที่ทำ ส่วนคำว่า สื่อสาร อาจแยกเป็นคำ สื่อ หมายถึง ติดต่อให้ถึงกัน^๕ และ สาร หมายถึง ข้อความ ถ้อยคำ

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๑๑.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๑๔.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

^๔เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔๓.

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๒๑.

เรื่องราว แก่น เนื้อแท้^๖ รวมความ หมายถึง ข้อความหรือถ้อยคำที่ติดต่อกัน หรือคำว่า สื่อสารที่ไม่แยกเป็น ๒ คำ หมายถึง นำถ้อยคำ หรือข้อความของฝ่ายหนึ่งไปส่งอีกฝ่ายหนึ่ง โดยมีสื่อ^๗นำพา ส่วนคำว่า การสื่อสาร, หมายถึง วิธีการนำถ้อยคำ ข้อความ หรือหนังสือ เป็นต้น จากบุคคลหนึ่งหรือสถานที่หนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรืออีกสถานที่หนึ่ง^๘

ทั้ง ๓ คำ คือ วาทวิทยา การพูด และการสื่อสาร นี้ ถ้าหากดูความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแล้ว จะเห็นว่ามีความหมายร่วมกันอยู่ คือ ข้อความ กับ ถ้อยคำ และการเปล่งเสียงออกเป็นคำพูดหรือถ้อยคำ ส่วนคำ วาทวิทยา กับการพูด มีความหมายในทำนองเดียวกัน คือ เกี่ยวกับเรื่องของถ้อยคำ อาจเป็นเพราะเหตุนี้ สถาบันบางแห่ง จึงใช้คำว่า วาทการ ในความหมายเดียวกับ วาทวิทยา และเทียบกับคำภาษาอังกฤษว่า Speech

๒.๑.๑.๒ ความหมายตามทัศนะของนักวิชาการและสถาบันต่างๆ

ก) ความหมายของวาทวิทยา

อาจารย์ วิภา ประดิษฐ์ผลพานิช แห่งคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย อธิบายความหมาย ของ วาทวิทยา วาทการ วาทนิเทศ ว่า “เป็นวิชาที่มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมการสื่อสารด้วยการพูดของมนุษย์อย่างกว้างขวางในแทบทุกลักษณะ นับตั้งแต่การศึกษาของมนุษย์ทั้งในลักษณะที่ใช้ถ้อยคำ และไม่ใช้ถ้อยคำ”^๙

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีการเรียนการสอนหลักสูตรสาขาวิชาวาทวิทยา ได้อธิบายความหมายของวาทวิทยาว่า เป็นสาขาวิชาที่ศึกษา “แก่น” ของศาสตร์และศิลปะแห่งการสื่อสารของมนุษย์... มีทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบ มีศักยภาพในการพูด การฟัง การอ่านและการเขียน ซึ่งเป็นทักษะที่บูรณาการสู่ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารความ ทั้งแบบมุขปาฐะ และแบบลายลักษณ์ (oral and written communication)^{๑๐}

มหาวิทยาลัยไมอามี (Miami University, U.S.A)^{๑๑} ได้อธิบายถึงวิชาวาทวิทยา (Speech Communication) ว่า “เป็นวิชาที่ศึกษาถึงเหตุผลที่มนุษย์ต้องติดต่อสื่อสารกันและวิธีการ

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔๐.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๔๐.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

^๙ วาทวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.vcharkarn.com/vblog/32642 [๕ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๑๐} วาทวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.vcharkarn.com/vblog/32642> [๕ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๑๑} วาทวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: miamoh.edu/academics/majors-minors/majo [๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

ติดต่อสื่อสาร โดยใช้ทั้งภาษาพูด และการสื่อความโดยไม่ใช้ภาษา (spoken language and nonverbal messages)

ข) ความหมายของการพูด

วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี^{๑๒} อธิบายว่า การพูดคือ รูปแบบในการเปล่งเสียงของมนุษย์เพื่อการสื่อสารทำความเข้าใจกัน

วิกิพีเดีย ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงการศึกษาวิจัยด้านการพูดว่า มีความหมายครอบคลุมถึงการผลิตการพูด (Speech production) และการรับรู้ถึงเสียงที่เปล่งออกมาเป็นภาษา ทั้งยังขยายความถึงเรื่องของเสียงพูด จิตวิทยา วาทพารวิทยา (Speech Pathology) ภาษาศาสตร์ (linguistics) การสื่อสาร (Communication) และการศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของแต่ละบริเวณ (areas) สมองที่เกี่ยวข้องกับการพูด เช่น Broca's area

ดีน และ พินสัน (Dene, Peter B. and Pinson, Elliot N.)^{๑๓} กล่าวว่า การพูดเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานที่แยกมนุษย์ให้แตกต่างจากสัตว์ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนเราสื่อความคิดออกมาให้ปรากฏชัดเจนได้

ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ศศิธร^{๑๔} ได้อธิบายความหมายของการพูดไว้ ๓ ประการคือ

๑. กระบวนการสื่อสารความคิด จากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง หรืออีกกลุ่มหนึ่ง โดยมีภาษา น้ำเสียง และอากัปกิริยา เป็นสื่อ

๒. การแสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกโดยใช้ภาษา และเสียงสื่อความหมาย

๓. เป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้าใจระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล^{๑๕} อธิบายถึงความหมายของการพูดไว้ว่า การพูด คือ การถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความรู้สึก หรือความต้องการด้วยถ้อยคำ น้ำเสียง และกิริยาท่าทางให้ผู้ฟังรับรู้ และตอบสนองตามที่ผู้พูดต้องการ

มีข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับความหมายของการพูดที่อธิบายไว้ในวิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี นั้น อาจประมวลได้เป็น ๒ ทาง คือ ทางศิลปะ (Art) เช่น การสื่อสาร (Communication) ภาษาศาสตร์

^{๑๒}การพูด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : en.m.wikipedia.org/wiki/Speech [๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๑๓}Peter B. Dene and Elliot N. Pinson, **The Speech Chain**, (Bell Telephone Laboratories, 1971), p. 1.

^{๑๔}นิพนธ์ ศศิธร, **หลักการพูดในที่ชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), อ้างใน พลตรีทองขาว พ่วงรอดพันธ์, **วาทการ: ศิลปะและหลักการพูดในที่ชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓.

^{๑๕}อำไพ สุจริตกุล, **การพูด**, เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย๑, มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๐๑.

(Linguistics) กับทางวิทยาศาสตร์ (Science) เช่น วาทยาศาสตร์ (Speech Pathology) ความรู้เกี่ยวกับบริเวณต่างๆ ภายในสมองโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการพูด คือ Broca's area ซึ่งเป็นความหมายใกล้เคียงกับคำอธิบายของเรด (Reid) ในบทที่ ๑ ข้อ ๑.๖.๔.๑ ข้อ (๒) ที่ว่าการพูด (Speech) มีความหมายหลายประการ เช่น การพูดในที่ประชุมชน การอภิปราย การโต้เถียง ซึ่งจัดอยู่ในเชิงศิลปะ (Speech Art) กับเรื่องศาสตร์ของเสียง ศาสตร์ของการได้ยิน ซึ่งจัดอยู่ในเชิงวิทยาศาสตร์ (Speech Science) ดังที่ผู้วิจัยอธิบายไว้ในบทที่ ๑ หัวข้อนิยามศัพท์เฉพาะข้อ ๑.๕.๒.

กล่าวโดยสรุป ความหมายของการพูดที่ต่อมาถือเป็นวิทยาการแขนงหนึ่ง เรียกชื่อเป็นวิชาการพูด หรือวิชาวาทยาศาสตร์ โดยเทียบกับคำภาษาอังกฤษว่า Speech มีบางสถาบันใช้ชื่อว่า วาทยาศาสตร์ หรือวิชาวาทยาศาสตร์ และเทียบกับคำภาษาอังกฤษว่า Speech Communication ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วิชาการพูด (Speech) เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของการพูดที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงการสื่อสารด้านการพูดในสองลักษณะด้วยกันคือ การพูดเชิงศิลปะ (Speech Art) ได้แก่ การพูดในที่ประชุมชน การอภิปราย การโต้เถียง รวมถึง การสื่อสาร และภาษาศาสตร์กับการพูดเชิงวิทยาศาสตร์ (Speech Science) อันได้แก่ ศาสตร์ของเสียง ศาสตร์ของการได้ยิน วาทยาศาสตร์ และวาทยาศาสตร์บำบัด รวมถึงความรู้เกี่ยวกับสมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพูด

ค) ความหมายของการสื่อสาร

วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี^{๑๖} อธิบายว่า การสื่อสาร (Communication) หมายถึง กระบวนการส่งข่าวสารข้อมูลจากผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้ผู้รับข่าวสารมีปฏิกิริยาตอบสนองกลับมา โดยคาดหวังให้เป็นไปตามที่ผู้ส่งต้องการ

คำว่า การสื่อสาร (Communication)^{๑๗} มีที่มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า Communis หมายถึงความเหมือนกันหรือร่วมกัน การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ จากผู้ส่งสาร โดยผ่านสื่อต่างๆ ที่อาจเป็นการพูด การเขียน สัญลักษณ์อื่นใด การแสดงหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม หรือความจำเป็นของตนเอง และคู่สื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน และมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อกัน บริบททางการสื่อสารที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล

^{๑๖} ความหมายและการสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: th.m.wikipedia.org/wiki/การสื่อสาร [๑๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๑๗} ความหมายของการสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter-1-1.htm [๑๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

เดนนิส แมคควอล (Mc Quail, 2005)^{๑๘} กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การให้และการรับความหมาย การถ่ายทอดและการรับสาร ซึ่งรวมถึงแนวคิดของการโต้ตอบ แบ่งปัน และมีปฏิสัมพันธ์กันด้วย

วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm)^{๑๙} ได้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เกิดขึ้นโดยการถ่ายทอดสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่ส่งสารผ่านสื่อหรือช่องทางต่างๆ ไปยังผู้รับสารโดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

สุนน อยู่สิน กล่าวว่า “การสื่อสารคือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือบุคคลต่อกลุ่ม โดยใช้สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน โดยมีองค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร ข่าวสาร สื่อหรือช่องทางในการรับสาร และผู้รับสาร”^{๒๐}

สวนิต ยมาภัย กล่าวถึง ความหมายของการสื่อสารว่า “หมายถึง การติดต่อกันระหว่างมนุษย์ เพื่อให้รับรู้เรื่องราวอันมีความหมายร่วมกันและเกิดการสนองต่อกัน”^{๒๑}

๒.๑.๒ ประเภทของวาทวิทยา การพูด และการสื่อสาร

๒.๑.๒.๑ ประเภทของวาทวิทยา หรือวิชาการพูด

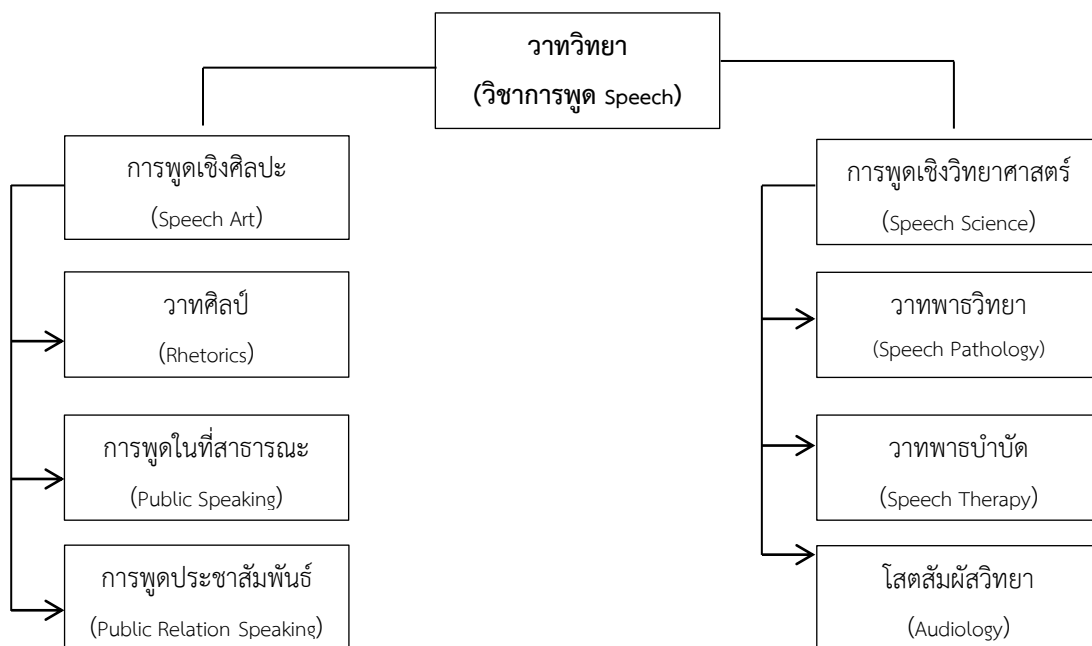
วาทวิทยาหรือวิชาการพูดอาจจำแนกได้สองประเภท และแต่ละประเภทยังจำแนกย่อยได้ดังแผนภูมิที่ ๒

^{๑๘} การสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: km.siamha.com/การสื่อสารหมายถึง.Html. [๑๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๑๙} การสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: km.siamha.com/การสื่อสารหมายถึง.Html. [๑๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๒๐} การสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: km.siamha.com/การสื่อสารหมายถึง.Html. [๑๖ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๒๑} สวนิต ยมาภัย, การสื่อสารด้วยภาษา, เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

แผนภูมิที่ ๒.๑ ประเภทของวิชาการพูด (วาทวิทยา)

๒.๑.๒.๒ ประเภทของการพูด^{๒๒}

การพูดจำแนกออกได้หลายประเภท คือ จำแนกตามรูปแบบ (หรือตามจำนวนผู้ฟัง)

จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการพูด และจำแนกตามวิธีพูด (หรือตามลักษณะของการพูด)

ซึ่งแต่ละแบบยังแยกย่อยลงไปได้อีกดังแสดงไว้ในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๒.๑ ประเภทของการพูด

จำแนกประเภทของการพูด			
ตามรูปแบบ	ตามโอกาส	ตามวัตถุประสงค์	ตามลักษณะการพูด
- การพูดระหว่างบุคคล - การพูดในกลุ่ม - การพูดในที่ชุมนุมชน	- การพูดเป็นทางการ - การพูดไม่เป็นทางการ	- การพูดเพื่อให้ความรู้ - การพูดเพื่อจูงใจ และปลุกใจ - การพูดเพื่อความเพลิดเพลิน และจรรโลงใจ	- การพูดโดยฉับพลัน - การพูดโดยท่องจำ - การพูดโดยอ่านจากต้นฉบับ - การพูดโดยมีบันทึก

^{๒๒} ประสงค์ ราชณสุข, การพูดเพื่อประสิทธิผล, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔๘.

การพูดทั้ง ๔ แบบ ที่แสดงไว้ในตารางนั้น อาจจำแนกรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้^{๒๓}

ก) การพูดที่จำแนกตามรูปแบบ แบ่งเป็นประเภทย่อยได้ ๓ ประเภท คือ

๑) การพูดระหว่างบุคคล การพูดระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อทำความเข้าใจต่อกัน และเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ระหว่างกัน ได้แก่ การสนทนา การสัมภาษณ์ การซักถาม การพูดทางโทรศัพท์ การเทศน์แบบปุจฉาวิสัชนา

๒) การพูดในกลุ่ม เป็นการพูดในลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันของกลุ่มบุคคลที่มีมากกว่า ๒ คน ขึ้นไป เพื่อจุดประสงค์ในการวางแผนทำงานร่วมกัน หรือหาทางแก้ไข ปัญหาต่างๆ ได้แก่ การประชุมกลุ่ม การประชุมคณะกรรมการ การอภิปรายในกลุ่ม การสนทนาในกลุ่มมิตรสหายหรือผู้ร่วมงาน ตลอดจนการเจรจาหรือระหว่างสมาชิกของกลุ่ม

๓) การพูดในที่ชุมนุมชน เป็นการพูดในที่สาธารณะต่อหน้าผู้ฟังจำนวนมาก เป็นการสื่อสารระหว่าง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้พูดกับฝ่ายผู้ฟัง โดยผู้พูดจะต้องเตรียมตัวอย่างดี ในการพูด การพูดแบบนี้ได้แก่ การบรรยาย การปาฐกถา การอภิปรายแบบต่างๆ การโต้วาที การพูดหาเสียง การประกาศของโฆษกและพิธีกร และการกล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสต่างๆ

ข) การพูดที่จำแนกตามโอกาส แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) การพูดที่เป็นทางการ เป็นการพูดต่อสาธารณชน หรือต่อที่ประชุม มีลักษณะเป็นแบบแผนผู้พูด ต้องเตรียมตัวอย่างดี รวมถึงการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้พูดเพื่อเรียกความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้ฟัง การพูดแบบนี้ได้แก่ การปาฐกถา การบรรยาย การอภิปรายในที่สาธารณะ การสัมภาษณ์ต่อหน้าประชุมชน การกล่าวสุนทรพจน์ในโอกาสต่างๆ เป็นต้น

๒) การพูดที่ไม่เป็นทางการ เป็นการพูดที่ใช้ในชีวิตประจำวันของคนเรา ไม่ว่าจะเป็นการพูดระหว่างบุคคล การพูดในกลุ่มหรือการพูดในที่ชุมนุมชน มีลักษณะเป็นกันเองระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษากันเองหรือภาษาปาก การพูดแบบนี้ได้แก่ การสนทนาระหว่างเพื่อนสนิท หรือผู้คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี การสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นพิธีการ การโฆษณา เป็นต้น

ค) การพูดที่จำแนกตามวัตถุประสงค์ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑) การพูดเพื่อให้ความรู้ เป็นการพูดในลักษณะบอกเล่า ชี้แจง แลงข้อเท็จจริงแก่ผู้ฟัง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังได้สารประโยชน์จากการฟัง การพูดเพื่อให้ความรู้ได้แก่ การบรรยาย การปาฐกถา การอภิปราย การสอน การรายงาน การเล่าเรื่อง เป็นต้น

๒) การพูดเพื่อจูงใจและปลุกใจ เป็นการพูดเพื่อโน้มน้าวหรือชักจูงผู้ฟังให้เชื่อถือคำพูดของผู้พูด เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูด จนถึงกับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อมั่นแต่เดิมไป มีความคิดเห็นคล้อยตาม และยินดีปฏิบัติตามคำเรียกร้องเชิญชวนของผู้พูดในที่สุด การพูดขอร้องวิงวอน การพูดโต้แย้ง การพูดวิจารณ์ เป็นต้น

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔-๑๕๒.

๓) การพูดเพื่อความเพลิดเพลิน และจรรโลงใจ การพูดแบบนี้เป็นการพูดเพื่อให้ผู้ฟังได้รับความเพลิดเพลินใจผ่อนคลายความเครียด มีความคิดที่ตึงาม และมีอารมณ์สำเร็จ การพูดประเภทนี้จึงมักเป็นเรื่องเบาสมอง เช่น การพูดหลังรับประทานอาหาร การพูดทางวิทยุและโทรทัศน์ ที่ให้ความรรรษาแก่ผู้ฟัง การกล่าวอวยพรในงานมงคลทั่วไป รวมถึงการกล่าวในวาระต่างๆ เช่น การกล่าวเชิญชวนดื่มถวายพระพร การกล่าวเปิดและปิดการประชุมสัมมนา การกล่าวแนะนำแขกผู้มาเยือนหรือแนะนำองค์ปาฐก เป็นต้น

ง) การพูดที่จำแนกตามลักษณะการพูด

การพูดที่จำแนกตามลักษณะการพูดหรือวิธีพูดมีอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑) การพูดโดยฉับพลัน การพูดแบบนี้ผู้พูดมีได้รู้ตัวล่วงหน้า แต่มีผู้เชิญให้ออกไปพูดโดยกะทันหัน จึงมีผู้เรียกการพูดแบบนี้ว่า การพูดแบบกะทันหัน บ้าง การพูดแบบกลอนสด บ้าง การพูดประเภทนี้มักเป็นการพูดในงานรื่นเริงสังสรรค์ หรืองานมงคลต่างๆ หรืออาจเป็นการแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาบางประการก็ได้

๒) การพูดโดยท่องจำ การพูดแบบนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับการพูดโดยฉับพลัน เพียงแต่ผู้พูดรู้ตัวล่วงหน้ามาก่อนจึงมีโอกาสเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นอย่างดีด้วยการท่องจำบทพูดไว้จนขึ้นใจ มักใช้กล่าวในโอกาสต่างๆ เช่น การกล่าวต้อนรับผู้มาเยือน การกล่าวอำลา การกล่าวให้โอวาท เป็นต้น

๓) การพูดโดยอ่านจากต้นฉบับ การพูดแบบนี้เป็นการพูดโดยอ่านจากต้นฉบับที่เตรียมไว้สมบูรณ์ล่วงหน้าแล้ว มักใช้ในโอกาสที่เป็นพิธีการ เช่น คำกล่าวในพิธีเปิดและปิดการประชุมเชิงวิชาการ คำปราศรัยของบุคคลสำคัญต่างๆ รวมถึงกระแสพระราชดำรัส พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

๔) การพูดโดยมีบันทึก การพูดแบบนี้เป็นการพูดในที่ชุมนุมชน ที่นิยมใช้กันมาก และได้ผลดีกว่าแบบอื่นๆ ผู้พูดจะต้องเตรียมตัวล่วงหน้าเป็นอย่างดี มีการจดบันทึกข้อความสำคัญๆ อาทิ หัวข้อเรื่องสำคัญที่จะนำไปพูด ตัวอย่างสถิติ สำนวน คำคม ไว้ในกระดาษขนาดกะทัดรัด เพื่อช่วยเตือนความจำ หรือบางครั้งอาจเตรียมสไลด์ทัศนูปกรณ์ที่เหมาะสมไว้ด้วย

๒.๑.๒.๓ ประเภทของการสื่อสาร^{๒๔}

ก) จำแนกประเภทของการสื่อสารเป็น ๓ ลักษณะ

การสื่อสารจำแนกประเภทได้หลายลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการจำแนก ในที่นี้จะแสดงการจำแนกประเภทของการสื่อสาร โดยอาศัยเกณฑ์ในการจำแนกที่สำคัญ

^{๒๔} ประเภทของการสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: principles and theories of communication. wikispaces.c [๒๑ มีนาคม ๒๕๕๘].

๓ ประการ คือ จำแนกตามกระบวนการหรือการไหลของข่าวสาร จำแนกตามภาษาสัญลักษณ์ที่แสดงออก และจำแนกตามจำนวนผู้สื่อสาร ซึ่งแต่ละประเภทยังแยกย่อยออกไปได้อีก ดังแสดงไว้ในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒.๒ ประเภทของการสื่อสารจำแนกเป็น ๓ ลักษณะ

จำแนกประเภทของการสื่อสาร		
ตามกระบวนการ	ตามภาษาสัญลักษณ์ที่แสดงออก	ตามจำนวนผู้สื่อสาร
การสื่อสารทางเดียว (One-way communication)	การสื่อสารเชิงวัจนะ (Verbal communication)	การสื่อสารส่วนบุคคล (Intrapersonal communication)
การสื่อสารสองทาง (Two-way communication)	การสื่อสารเชิงอวัจนะ (Non-Verbal communication)	การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal communication)
		การสื่อสารมวลชน (Mass communication)

การสื่อสารนอกจากจะจำแนกเป็น ๓ ประเภทดังแสดงไว้ในตารางที่ ๒ ยังอาจจำแนกเป็น ๕ ประเภทได้อีกดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข) จำแนกประเภทการสื่อสารเป็น ๕ ลักษณะ^{๒๕}

๑) จำแนกตามจำนวนผู้สื่อสาร ได้แก่

การสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication) หรือการสื่อสารกับตนเอง (Self Communication) เช่น การพูดกับตนเอง การคิดคำนึงกับตัวเอง การร้องเพลงฟังเอง การคิดถึงงานที่จะทำ เป็นต้น

การสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) เช่น การพูดคุยระหว่างบุคคล ๒ คนขึ้นไป การพูดคุยการเขียนจดหมาย การโทรศัพท์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

การสื่อสารกลุ่มใหญ่ (Large group Communication) เช่น การอภิปรายในหอประชุม การพูดหาเสียงเลือกตั้ง การปราศรัยในงานสังคม การกล่าวปาฐกถาในหอประชุม การบรรยายทางวิชาการ ณ ศูนย์เรียนรวม เป็นต้น

^{๒๕} ประเภทการสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter1-5.html [๒๒ มีนาคม ๒๕๕๘].

การสื่อสารในองค์กร (Organizational Communication) เช่น การสื่อสารในบริษัท การสื่อสารในหน่วยงานราชการ การสื่อสารในโรงงาน การสื่อสารของธนาคาร เป็นต้น

การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) คือ การสื่อสารที่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

๒) จำแนกตามลักษณะการเห็นหน้ากัน ได้แก่

ก) การสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face to face communication) เช่น การสนทนาต่อหน้ากัน การประชุมสัมมนา การสัมภาษณ์เฉพาะหน้า การเรียนการสอนในชั้นเรียน การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

ข) การสื่อสารแบบไม่เผชิญหน้ากัน (Interposed communication) เช่น เอกสารการสื่อสารที่ผ่านสื่อมวลชนทุกชนิด คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์การสื่อสารที่ผ่านสื่อมวลชนทุกชนิด จดหมาย โทรสาร อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

๓) จำแนกตามลักษณะของการโต้ตอบ ได้แก่

ก) การสื่อสารทางเดียว (One way communication) คือ การสื่อสารที่ผ่านสื่อมวลชนทุกชนิดเช่น วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ โทรสาร ภาพยนตร์ เป็นต้น

ข) การสื่อสารสองทาง (Two way communication) เช่น การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในกลุ่ม การสนทนา เป็นต้น

๔) จำแนกตามความแตกต่างระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร ได้แก่

ก) การสื่อสารระหว่างเชื้อชาติ (Interracial communication) เช่น ชาวไทยสื่อสารกับคนต่างประเทศ คนจีน มาเลย์ อินเดีย ในประเทศมาเลเซีย สื่อสารกัน เป็นต้น

ข) การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Cross cultural communication) เช่น การสื่อสารระหว่างคนไทยภาคเหนือ กับคนไทยภาคใต้หรือภาคอื่นๆ ชาวไทยสื่อสารกับชาวเขา เป็นต้น

ค) การสื่อสารระหว่างประเทศ (international communication) เช่น การเจรจา ติดต่อสัมพันธ์ทางการทูต การเจรจาในฐานะตัวแทนรัฐบาล เป็นต้น

๕) จำแนกตามการใช้ภาษา ได้แก่

ก) การสื่อสารเชิงวจนภาษา (Verbal communication) เช่น การพูด การบรรยาย การเขียนจดหมาย การเขียนบทความ เป็นต้น

ข) การสื่อสารเชิงอวจนภาษา (Non-verbal communication) เช่น การสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ อากักรภาษา กาลภาษา เทศภาษา สัมผัสภาษา เนตรภาษา วัตถุภาษา ปริภาษา เป็นต้น

๒.๒ ทฤษฎีวาทวิทยา

ทฤษฎีวาทวิทยาหรือทฤษฎีการสื่อสารด้วยการพูดของตะวันตกมีพัฒนาการต่อเนื่องมาตั้งแต่ยุคอาณาจักรกรีก และโรมัน ต่อมาถึงสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน อาจแบ่งเป็นยุคต่างๆได้ดังนี้

๒.๒.๑ ยุคกรีกโบราณและโรมัน

อาณาจักรกรีก (Greece) หรือที่เรียกกันว่าประเทศกรีก เป็นประเทศแรกทางตะวันตก ที่ให้ความสนใจและส่งเสริมด้านการพูด และวิชาการพูด ต่อมาคืออาณาจักรโรมัน ซึ่งให้ความสำคัญของการพูดเช่นเดียวกับกรีก ทั้งสองอาณาจักรนี้มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า นักปกครองและนักการเมืองจะต้องมีวาทศิลป์รู้จักวิธีการพูดชักจูงหรือโน้มน้าวจิตใจคน เพื่อประโยชน์ในการพูดหาเสียง อันจะนำไปสู่การเป็นผู้มีอำนาจในวงการเมือง

อาณาจักรกรีกในสมัยนั้นส่งเสริมการพูดในที่ชุมนุมชนเป็นอันมาก โดยเฉพาะในกรุงเอเธนส์ (Athens) เมืองหลวงของกรีก ซึ่งถือกันว่าเป็นแหล่งอารยธรรมและความรู้ของชาวตะวันตกนั้น ประชาชนนิยมฝึกการพูดแบบที่เรียกว่า Oratory อันเป็นการพูดแบบสุนทรพจน์ ซึ่งเป็นวิธีพูดในที่ชุมนุมชนแบบหนึ่ง โดยมีลักษณะสำคัญที่ว่าจะต้องใช้ถ้อยคำภาษาที่มีพลัง (Forceful Language) สำนวนวาจาคมคาย ลึกซึ้ง ไพเราะจับใจฟังได้เพลิดเพลิน ทั้งโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟัง (Eloquence) ให้นิยมยินดีและยินยอมทำตามความประสงค์ของผู้พูด

การพูดแบบ Oratory ในกรุงเอเธนส์ มักจะใช้พูดเพื่อเกลี้ยกล่อมใจคนหมู่มาก หรือชักชวนให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น พูดขอร้องวิงวอนประชาชนให้เข้ารับราชการทหารเพื่อการทำสงครามอันเป็นการเสียสละเพื่อประเทศชาติของตน หรือในการบรรยายคำสอนทางศาสนา เพื่อชักจูงใจผู้ฟังให้เลื่อมใสศาสนาที่ตนกำลังพูดถึง และนำหลักธรรมไปปฏิบัติตาม เป็นต้น ชาวกรุงเอเธนส์ นิยมการพูดทำนองนี้ ถึงกับมีการเปิดสอนการฝึกพูดขึ้นเมื่อประมาณ ๔๐๐-๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ทั้งถือกันว่าเป็นการพูดที่เป็นทั้ง “อรรถประโยชน์ศิลป์ (useful art) และประณีตศิลป์ (fine art)”^{๒๖}

อาณาจักรกรีกและอาณาจักรโรมันนอกจากจะส่งเสริมด้านการพูด ดังกล่าวแล้ว ต่อมา ยังได้ส่งเสริมวิชาการพูดด้วยการเปิดโรงเรียนสอนวิชาการพูดขึ้นเมื่อ ๕๑๐ ปีก่อนคริสตกาล ณ กรุงเอเธนส์ วิชาการพูดของกรีกสมัยนั้นเรียกว่า Rhetoric

^{๒๖} จันทิมา พรหมโชติกุล, วาทกรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๖), หน้า ๗.

คำว่า Rhetoric นี้ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๖ อธิบายไว้ว่า วาทศิลป์ น. ศิลปะในการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารให้ประทับใจ (อ. Rhetoric)^{๒๗} มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพูดที่นำไปใช้ในศาล ส่วนหนังสือที่ใช้ประกอบการสอนวิชาการพูดนั้น ผู้เขียนคือ อริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเป็นนักปราชญ์ชาวกรีกผู้มีชื่อเสียงในสมัยนั้น

๒.๒.๑.๑ นักพูดยุคกรีกโบราณ

นักพูดชาวกรีกสมัยโบราณที่มีชื่อเสียงมีดังนี้

๑) จอร์เจียส (The sophist Gorgias) มีชีวิตอยู่ราว ๔๘๕-๔๐๘ ปีก่อนคริสตกาล เป็นครูสอนวาทศิลป์ที่มีชื่อเสียงในกรุงเอเธนส์และเป็นผู้พูดที่ประวัติศาสตร์การพูดของโลกได้จารึกไว้ จอร์เจียสได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นผู้พูดที่ใช้ถ้อยคำได้ไพเราะจับใจจนทำให้ผู้ฟังติดใจกันมากที่สุด เขาสอนลูกศิษย์ว่า “วิชาวาทศิลป์เป็นวิชาที่สูงส่งกว่าศาสตร์ต่างๆในโลกนี้ เพราะเป็นศาสตร์ที่โน้มน้าวให้ทำตามต้องการได้ทุกสิ่ง และใช้ในทุกสถานที่รวมทั้งรัฐสภาที่มีเกียรติ”^{๒๘} คำสอนดังกล่าวของจอร์เจียสนี้ถูกโต้แย้ง คัดค้านจากโสกราตีส นักพูดอีกผู้หนึ่งในสมัยเดียวกับเขา

๒) โสกราตีส (Socrates)^{๒๙} เป็นนักปราชญ์กรีกและเป็นชาวเมืองเอเธนส์ มีชีวิตอยู่ระหว่าง ๔๗๐-๓๙๙ ปีก่อนคริสตกาล ถือกันว่า โสกราตีสเป็นผู้วางรากฐานของปรัชญาตะวันตก แม้ไม่มีผลงานการเขียนของเขาหลงเหลืออยู่ให้เห็นถึงปัจจุบัน แต่ตัวตนและความคิดของเขายังคงปรากฏอยู่โดยผ่านงานเขียนของบุคคลอย่างอริสโตเติล (Aristotle) เพลโต (Plato) อริสโตฟานเนส (Aristophanes) หรือ ซิโนฟอน (Xenophon) ซึ่งเราไม่สามารถรู้ข้อมูลเรื่องเล่าถึงชีวิตของโสกราตีสจริงหรือเท็จประการใด

โสกราตีสมีทัศนะว่าเหตุผล (Reason) เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ ที่ช่วยให้คนเราค้นพบความจริงแบบปรนัยหรือมโนภาพ (Concept) ของสิ่งทั้งหลายในการหาคำตอบของปัญหา โสกราตีส ใช้วิธีสนทนาที่เรียกว่า วิภาษวิธี (Dialectic) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ ๕ ประการคือ สงสัย (Sceptical) สนทนา (Conversation) หาคำจำกัดความ (Definition) อุปนัย (Induction) และนิรนัย (Deduction) โสกราตีสพูดไว้ว่า “ความรู้คือคุณธรรม” (Knowledge of Virtue) และ “ไม่มีใครทำผิดโดยจงใจ” ซึ่งหลักปรัชญาของเขาขัดแย้งอย่างตรงกันข้าม กับคำสอนของกลุ่มโซฟิสต์หรือครูหัว

^{๒๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชัน จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๑๑.

^{๒๘} ดวงพร ธนะมัยมาศ และ มยุร วิเศษกุล, แปลและเรียบเรียงจาก จอร์เจียส ของเพลโต, **พูดดีหรือพูดเก่ง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๑๓), หน้า คำนำ.

^{๒๙} โสกราตีส, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.baanjomut.com/library-3/extension-1/western-philosophy/15.htm [๒๔ มีนาคม ๒๕๕๘].

ใหม่โสคราติสเคยสนทนากับจอร์เจียสในเชิงโต้แย้งต่อหน้าประชุมชนเกี่ยวกับค่านิยมในวิชาวาทศิลป์ ซึ่งเพลโตได้เล่าไว้ในงานเขียนของเขา ทศนะ ของโสคราติสกระทบต่อคำสอนของกลุ่มโซฟิสต์ และเพลโต โจมตีกลุ่มโซฟิสต์อย่างแรง จนส่งผลสู่ภาวะสลายตัวของกลุ่มโซฟิสต์ในที่สุด

๓) เพลโต (Plato : ๔๒๗-๓๒๗ B.C.)^{๓๐} เป็นนักปรัชญาชาวกรีกโบราณที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิดตะวันตก เขาเป็นลูกศิษย์ของโสคราติส เป็นอาจารย์ของอริสโตเติล เป็นนักเขียนและเป็นผู้ก่อตั้งอะคาเดมีอันเป็นสำนักวิชาในกรุงเอเธนส์ ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของยุโรปและเป็นศูนย์กลางการศึกษาค้นคว้าด้านคณิตศาสตร์และปรัชญา

เพลโตเกิดที่กรุงเอเธนส์ในครอบครัวขุนนาง และได้รับการศึกษาอย่างดีเช่นเดียวกับลูกหลานชนชั้นสูงชาวกรีกในสมัยนั้นเพลโตได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดของโสคราติส เขาสนใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องชีวิตหลังความตาย แนวคิดและคำสอนของเพลโตมีอิทธิพลอย่างมากต่อความเชื่อทางศาสนาของผู้คนนับล้านรวมทั้งคริสตศาสนิกชนจำนวนไม่น้อย งานเขียนของเพลโตเกี่ยวกับจริยศาสตร์ ความยุติธรรม ปัญญา การประมาณตน ศรัทธาในศาสนา วิญญาณ และความกล้าหาญ เพลโตใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในอะคาเดมี สนใจอย่างมากในงานเขียนหนังสือและการสอนศิษย์เอกของเขา คืออริสโตเติล

๔) อริสโตเติล (Aristotle : ๓๘๔-๓๒๒ B.C.)^{๓๑} เป็นนักปรัชญากรีกโบราณ เป็นลูกศิษย์เอกของเพลโต และเป็นอาจารย์ของอเล็กซานเดอร์มหาราช อริสโตเติลและเพลโตได้รับยกย่องให้เป็นหนึ่งในนักปรัชญาที่มีอิทธิพลสูงที่สุดในโลกตะวันตก อริสโตเติลเป็นหนึ่งในไม่กี่บุคคลในประวัติศาสตร์ที่ได้ศึกษาในแทบทุกสาขาวิชาที่มีในช่วงเวลานั้น เขาได้ชื่อว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักปรัชญา นักเศรษฐศาสตร์ นักปกครอง นักการเมือง นักพูด และอื่นๆ

อริสโตเติล สนใจในวิชาวาทศิลป์หรือ Rhetoric เขาได้เขียนหนังสือที่ใช้สอนในวิชาการพูด เขาแบ่งการพูดออกเป็น ๓ ชนิด คือ การพูดแบบปรึกษา (deliberative) มักใช้กับการพูดเรื่องทางการเมือง การพูดแบบศาลยุติธรรม (forensic) มักใช้กับการพูดชักค้ำเพื่อพิจารณาคดีต่างๆ และการพูดประกอบงานพิธี (ceremonial) มักใช้พูดในงานหรือพิธีต่าง เช่น งานมงคลสมรส งานเลี้ยงรับรอง เป็นต้น

อริสโตเติลยังได้แนะนำไว้ว่า การที่จะเป็นนักพูดที่ดีได้นั้น ขึ้นอยู่กับการที่จะต้องหาโอกาสพูด หาโอกาสโต้เถียง และหาโอกาสสนทนา รวมทั้งพยายามคิดคำพูดให้คมคายและไพเราะอยู่เสมอ

^{๓๐}เพลโต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.jw.org/th/สิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์/วารสาร/g ๒๐๑๓๐๒ [๒๔ มีนาคม ๒๕๕๘].

^{๓๑}อริสโตเติล, [ออนไลน์], , แหล่งที่มา : www.google.co.th/search?g=อริสโตเติล&ie=UTF-8&hl=th&client=saf [๒๕ มีนาคม ๒๕๕๘].

หลังจากสมัยของอริสโตเติลผ่านไป ความคิดในเรื่องการพูดในที่ชุมนุมชนก็พัฒนาขึ้น คือทั้งชาวกรีกและชาวโรมันได้พัฒนาการพูดให้เป็น “การพูดแห่งประณีตศิลป์ (The fine art of rhetoric)”^{๓๒}

อริสโตเติลได้ชื่อว่าเป็นบิดาของวิชา Rhetoric หรือวิชาการพูด

๕) ดิมอสเทนิส (Demosthenes) ได้ชื่อว่าเป็นนักพูดชาวกรีกที่มีชื่อเสียงที่สุด เกิดในกรุงเอเธนส์ มีชีวิตในช่วงเวลา ๓๘๕-๓๒๒ ปีก่อนคริสตกาล ดิมอสเทนิส เป็นผู้พิสูจน์ให้โลกเห็นว่าวิชาการพูดนั้นทุกคนสามารถเรียนและฝึกฝนได้ตลอดจนสามารถจะเป็นนักพูดที่ดีได้โดยไม่จำเป็นต้องมีพรสวรรค์เสมอไป ตัวเขาเองพูดติดอ่าง (Stuttering) มาตั้งแต่ยังเด็กและมีการออกเสียงไม่ชัดเจน (Misarticulation) แต่เขาตั้งใจแน่วแน่ที่จะฝึกตัวเองให้เป็นนักวาทศิลป์ที่มีชื่อเสียงให้ได้ เพื่อให้ความตั้งใจของตนเป็นผลสำเร็จ ด้วยความเด็ดเดี่ยว ดิมอสเทนิส ตัดสินใจถอนออกซีกหนึ่งของศีรษะ เพื่อที่จะให้ตนไม่กล้าออกจากบ้านหากฝึกการใช้เสียงและศิลปะอื่นๆ ในการใช้วาทศิลป์ยังไม่สำเร็จ เขาใช้วิธีอมก้อนกรวดในเวลาหัดพูดเพื่อให้เสียงทุ้ม ฝึกออกเสียงแข่งกับเสียงคลื่นขณะเดินบนชายหาด ฝึกป็นเขาเพื่อเพิ่มความจุของปอด และฝึกท่าทางหน้ากระຈก ในที่สุดด้วยปณิธานที่มุ่งมั่นและความเด็ดเดี่ยว ดิมอสเทนิส สามารถฝึกวาทศิลป์ได้สำเร็จด้วยตนเอง แสดงว่าความสามารถในการพูดไม่ได้ขึ้นอยู่กับพรสวรรค์เป็นสำคัญ หากขึ้นอยู่กับความหมั่นฝึกฝนที่ถูกหลักเกณฑ์ ผู้ใดกระทำดังกล่าวย่อมสามารถเป็นนักพูดที่ดีได้ทุกคน

ดิมอสเทนิส จัดว่าเป็นนักพูดคนสำคัญที่สุดของกรีก หรือของโลก ซึ่งโลกยกย่องว่ามีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่ง และมีชื่อเสียงยืนยงอยู่ได้นับพันๆ ปี^{๓๓}

๒.๒.๑.๒ นักพูดสมัยโรมัน

หลังจากยุคอาณาจักรกรีกรุ่งเรืองผ่านไป มาถึงยุคสมัยของอาณาจักรโรมันต่อมาได้มีนักพูดชาวโรมันที่มีชื่อเสียงหลายคน ดังนี้

๑) ซีเซโร (Marcus Tullius Cicero : ๑๐๖-๔๓ B.C.)^{๓๔} หรือ ซิซีโร (ออกเสียงตามสำเนียงอังกฤษ) หรือคิเคโร (ออกเสียงตามสำเนียงละตินคลาสสิก) เป็นนักปรัชญา นักการเมือง และนักพูดในยุคโรมันโบราณ

ซีเซโร เกิดในตระกูลขุนนางอันมั่งคั่ง เป็นที่รู้จักแพร่หลายในฐานะนักพูดและกวีที่มีชื่อเสียงที่สุดของโรมันซีเซโร เป็นผู้ริเริ่มโรงเรียนผู้นำด้านปรัชญากรีกในโรมัน และสร้างศัพท์ทาง

^{๓๒} จันทิมา พรหมโชติกุล, วาทกรรม, หน้า ๑๑.

^{๓๓} ดวงพร ธนะมัยมาศ และ มยุร วิเศษกุล, แปลและเรียบเรียงจาก จอร์เจียส ของเพลโต, พูดดีหรือพูดเก่ง, หน้า คำนำ.

^{๓๔} ซีเซโร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: wikipedia.org/wiki/cicero [๑ เมษายน ๒๕๕๘].

ปรัชญาในภาษาละตินขึ้นใหม่หลายคำ (เช่น humanitas, qualitas, quantitas, และ essentia) ทำให้เขาโดดเด่นในฐานะ นักภาษาศาสตร์ นักแปล และนักปรัชญา ซีเซโรเป็นทั้งนักพูดที่มีพลัง และเป็นนักกฎหมายผู้ประสบความสำเร็จ ปัจจุบันเขาเป็นที่ยกย่องจากงานเขียนเชิงมนุษยนิยม ปรัชญาการเมือง และวาทศิลป์ (Rhetoric) สุนทรพจน์และจดหมายของเขาหลายฉบับยังคงหลงเหลือตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นแหล่งข้อมูลขั้นต้นที่สำคัญในช่วงยุคท้ายๆของสาธารณรัฐโรมัน คำพูดของเขามีชื่อเสียงที่สุด เขาได้กล่าวโจมตีและตำหนิผู้ที่พยายามทำลายรัฐ คำพูดของซีเซโรที่กล่าวในครั้งนั้นได้กลายเป็นถ้อยคำที่มีค่าอย่างยิ่งสำหรับยุโรปตะวันตก

๒) คาโต ดิ เอลเดอร์ (Cato The Elder หรือ Cato The Censor)^{๓๕} มีชีวิตอยู่ระหว่าง ๒๓๔-๑๔๙ ปีก่อนคริสตกาล เขามีชื่อเสียงทั้งในฐานะนักการทหารและนักเขียน เขาเขียนประวัติศาสตร์ของประเทศอิตาลีเป็นภาษาละติน เขียนสารานุกรมโรมัน (The first Roman Encyclopedia) และตำราด้านเกษตรกรรม เขาสนใจด้านการพูดและได้ชื่อว่าเป็นนักพูดที่มีฝีปากดี ผู้หนึ่งของโรมัน คาโตเชื่อว่า “ผู้ชายที่ดีย่อมจะต้องมีฝีปากในการพูด”

๓) คาโต เดอะ ยังเกอร์ (Cato The younger หรือ Marcus Porcius Cato Uticensis)^{๓๖} มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลา ๙๕-๔๖ ปีก่อนคริสตกาล เขาเป็นหลานของคาโตดิเอลเดอร์คาโต เดอะยังเกอร์เป็นนักการเมืองและรัฐบุรุษในช่วงปลายของสาธารณรัฐโรมัน เขาเป็นนักปรัชญาและนักพูด (Orator) ที่อุดมจริยธรรมและยึดมั่นในอุดมการณ์ของตนอย่างเคร่งครัด (จึงมักมีข้อขัดแย้งกับจูเลียสซีซาร์) อย่างไรก็ตามเขาเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงว่าเป็นนักต่อต้านคอร์รัปชัน (corruption) อย่างจริงจังในยุคนั้น

๔) จูเลียส ซีซาร์ (Gaius Julius Caesar)^{๓๗} จูเลียส ซีซาร์ หรือชื่อจริง ไกอัส จูเลียส ซีซาร์ เป็นรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของกรุงโรม เขาทำให้อาณาจักรโรมมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักของชาวโลกมาตราบเท่าทุกวันนี้ จูเลียสได้สร้างชื่อเสียงซีซาร์อันยิ่งใหญ่ขึ้น และเป็นต้นแบบของกษัตริย์โรมในสมัยต่อมาที่ใช้ชื่อซีซาร์นี้ถึงสิบสององค์ แม้คำว่า ซาร์ แห่งอิหร่าน ซาร์แห่งรัสเซีย ไกเซอร์แห่งเยอรมัน ล้วนแล้วแต่มีรากศัพท์มาจากคำว่าซีซาร์ทั้งสิ้น และได้สืบทอดคำเรียกเหล่านี้มาจนถึงปัจจุบัน

จูเลียส ซีซาร์ เกิดที่กรุงโรม เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล ในตระกูลขุนนางเก่าตระกูลหนึ่ง ซีซาร์เป็นมนุษย์คนแรกที่เกิดโดยวิธีผ่าตัดออกมาทางหน้าท้อง เขาเป็นกำพร้าบิดา

^{๓๕} คาโต ดิ เอลเดอร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.roman-empire.net/republic/cato-e.html [๑ เมษายน ๒๕๕๘]

^{๓๖} คาโต เดอะ ยังเกอร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: en.m.wikipedia.org/wiki/cato-the-younger [๑ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๓๗} จูเลียส ซีซาร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.google.co.th/search?g=Julius.+Caesar&ie=UTF-8&oe=UTF-8&hl=th&clien [๒ เมษายน ๒๕๕๘].

ตั้งแต่เด็กซีซาร์เป็นคนเชื่อมั่นในตนเองมาก เขาตั้งใจจะเป็นทนายความหรือนักกฎหมายซึ่งเป็นอาชีพที่ขึ้นหน้าขึ้นตาในสมัยนั้น แต่เขากลับมีอาชีพเป็นทหารและมีชื่อเสียงที่สุดในด้านการทหาร เขาเป็นนักรบผู้นำเกรงขามแห่งโรมัน โดยนำกองทัพโจมตีชนะยึดเมืองมากกว่า ๘๐๐ เมืองมาเข้าอาณาจักรหมด ตั้งแต่ยุโรปตอนเหนือจดยุโรปตอนใต้ จากสเปนไปเอเชียร้อยละร้อยไปจนถึงอียิปต์ และทำให้เราได้รู้จักคำพูดที่เป็นอมตะประโยคหนึ่งของจูเลียส ซีซาร์ที่ว่า Veni,Vedi,Vici ซึ่งแปลว่า “ข้าไปถึงแล้ว ข้าได้เห็น และข้าก็ได้รับชัยชนะ”

จูเลียส ซีซาร์ มีชีวิตรุ่งโรจน์และมีอำนาจมากขึ้นเป็นลำดับ เขาเคยได้ช่วยจัดการให้คลีโอพัตรา ซึ่งกำลังมีเรื่องแย่งราชสมบัติกับพระอนุชาให้ได้ขึ้นครองราชย์บัลลังก์อียิปต์เป็นพระนางคลีโอพัตรา จนมีเรื่องลือกระฉ่อนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเขากับพระนาง

จูเลียส ซีซาร์ได้รับการยกย่องให้เป็น “ผู้มีอำนาจปกครองโดยเผด็จการ” ของโรม แต่เขาก็ไม่เคยเป็นจักรพรรดิ แม้ว่าเขาจะมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนั้น อันเป็นเหตุให้เขาถูกลอบสังหารในที่สุดโดยฝีมือของมาร์คัส จูนิอุส บรูตัส ลูกเลี้ยงของเขาเอง ซีซาร์จบชีวิตของเขาในเช้าวันที่ ๑๕ มีนาคม ก่อนคริสต์ศักราช ๔๔ ปี และทิ้งคำพูดสุดท้ายของเขาว่า kai ou', te'kvov (kai su', teknon) ในภาษากรีก หรือแปลเป็นภาษาละตินว่า “Tu quoque,fili” มีความหมายว่า “เจ้าก็ด้วย ลูกชายของข้า” ซึ่งเป็นปริศนาให้ผู้ยังมีชีวิตอยู่ภายหลังตีความไปต่างๆ กัน

ยุคอาณาจักรกรีกและอาณาจักรโรมันรุ่งเรือง ความนิยมในเรื่องของการพูดและวิชาการพูดที่ถือกำเนิดขึ้นในยุคสมัยนี้ได้เจริญรุ่งโรจน์อย่างสูงสุด นักพูดที่มีชื่อเสียงหลายคนของสองอาณาจักรนี้ ได้รับความยกย่องนับถือในฐานะนักพูดของโลกและแนวคิดของนักพูดเหล่านี้ ก็มีอิทธิพลสืบทอดตกมายังนักพูดในสมัยหลังๆ เมื่อสองอาณาจักรกรีกและโรมันเสื่อมคลายความรุ่งเรืองลง วิชาการพูดได้แพร่ขยายออกไปยังประเทศแถบตะวันตก มียุโรปและอเมริกา กล่าวได้ว่า จากยุคกรีกและโรมันโบราณ เข้าสู่ยุคตะวันตกสมัยใหม่

๒.๒.๒ ยุคตะวันตกสมัยใหม่

วิชาการพูดได้แพร่ขยายไปทั่วยุโรปและสหรัฐอเมริกา เพราะในยุคกลางมหาวิทยาลัยต่างๆ เกิดขึ้นมามาก มีนักศึกษาจำนวนมาก การสอนจึงจำเป็นต้องใช้วิธีบรรยาย (Lecture) ซึ่งต้องอาศัยศิลปะการพูดเข้าช่วยเป็นอันมาก

ในช่วงเวลานี้ มีนักพูดชาวยุโรปและอเมริกาที่มีชื่อเสียงหลายคน เป็นนักพูดทางศาสนา และนักพูดทางการเมือง

๒.๒.๒.๑ นักพูดทางศาสนา

๑) บาทหลวง ซาโวนาโรลา (Girolamo Savonarola)^{๓๘} มีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ.๑๔๕๒-๑๔๙๖ เป็นนักบวชลัทธิโดมินิกัน ชาวอิตาลี เป็นผู้นำทางศาสนาที่เข้มแข็งเรื่องอำนาจของเมืองฟลอเรนซ์ และเป็นนักพูดที่สามารถผู้หนึ่ง

๒) มาร์ติน ลูเทอร์ (Martin Luther)^{๓๙} เป็นชาวเยอรมัน มีชีวิตอยู่ในระหว่าง ค.ศ. ๑๔๘๓-๑๕๖๖ เขาเป็นนักพูดทางศาสนาคนสำคัญ และเป็นหนึ่งในผู้ปฏิรูปศาสนาคริสต์ โดยแยกมาเป็นนิกายโปรเตสแตนต์ เพราะไม่เห็นด้วยกับคำสอนของคริสตจักรโรมันคาทอลิก บางข้อการปฏิรูปนี้เกิดขึ้นในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา เรียกว่าการปฏิรูปศาสนาฝ่ายโปรเตสแตนต์

๓) ยอร์ช ไวท์ฟิลด์ (George Whitefield)^{๔๐} หรือ ยอร์ช วิทฟิลด์ (George hitfield) เป็นชาวอังกฤษเกิดเมื่อค.ศ. ๑๗๑๔ จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด (Oxford University) เขาเป็นผู้หนึ่งที่ก่อตั้งนิกายเมโทดิสต์ (Methodist) เป็นนักสอนศาสนาที่มีชื่อเสียงทั้งในอังกฤษและอเมริกาเหนือ ในช่วงศตวรรษที่ ๑๘ เขาเดินทางไปทั่วอเมริกาและพูดสอนเกี่ยวกับศาสนาไปเรื่อยๆ จนได้ชื่อว่าเป็น “open air preacher และ “Great Awakening” ชื่อเสียงของเขากว้างขวางในกลุ่มชาวอาณานิคมอเมริกัน จอร์ช ไวท์ฟิลด์ (หรือ วิทฟิลด์) ถึงแก่กรรมเมื่อ ค.ศ. ๑๗๗๐

๔) จอห์น เวสลีย์ (John Wesley)^{๔๑} เป็นนักสอนศาสนาชาวอังกฤษ มีชีวิตอยู่ในช่วงปีค.ศ. ๑๗๐๓-๑๗๙๑ เขาเป็นผู้สถาปนานิกายเมโทดิสต์ (Metodist) เป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงผู้หนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ คำพูดประโยคสุดท้ายของเขาก่อนที่กล่าวแก่เพื่อนๆ ก่อนจะสิ้นชีวิต คือ “The best of all is, God is with us”.

นักพูดทางศาสนา นอกจากที่ยกมากล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีอีกหลายท่านที่มีชีวิตอยู่ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ และ ๒๐ ในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น บิลลี เกรแฮม (Billy Graham) เฮนรี เวิร์ด บีเชอร์ (Henry Word Beecher) บิชอป ฟุลตัน ชีน (Bishop Fulton Sheen) ส่วนในประเทศอังกฤษก็มีท่านคาร์ดินัล แมนนิงส์ (Cardinal Mannings) และชาร์ล สเพอเจอน (Charles Spurgeon) เป็นต้น

^{๓๘}ซาโวนาโรลา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.Newadvent.org/catholicEncyclopedia/s [๕ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๓๙}มาร์ติน ลูเทอร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [th.m.wikipedia.org/wiki/มาร์ติน ลูเทอร์](http://th.m.wikipedia.org/wiki/มาร์ติน_ลูเทอร์) [๖ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๔๐}ยอร์ชไวท์ฟิลด์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: en.m.wikipedia.org/wiki/Gorgewhitfield [๖ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๔๑}จอห์น เวสลีย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.chritianitytoday.com/ch/131christians/ [๖ เมษายน ๒๕๕๘].

๒.๒.๒.๒ นักพูดทางการเมือง

๑) วิลเลียม พิตท์ (William Pitt)^{๔๒} หรือ วิลเลียม พิตท์ ผู้เยาว์ (William Pitt, the younger) เกิดที่ประเทศอังกฤษเมื่อค.ศ. ๑๗๕๙ จบการศึกษาด้านกฎหมายจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เขาเป็นนักพูดที่เฉลียวฉลาดในสภาและได้เป็นนายกรัฐมนตรีที่อายุน้อยที่สุด คือ ๒๔ ปี ในรัชสมัยของพระเจ้าจอร์จที่ ๓ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหตุการณ์สำคัญๆ เกิดขึ้นในยุโรปรวมทั้งการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศส เขาเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะนำประเทศอังกฤษเข้าสู่มหาสงครามต่อสู้กับประเทศฝรั่งเศสและพระเจ้าเนโปเลียน เขาได้ชื่อว่าเป็นนักบริหารระดับแถวหน้าของประเทศชาติ วิลเลียม พิตท์ เสียชีวิตเมื่ออายุ ๔๖ ปีค.ศ. ๑๘๐๖ ฝากคำพูดสุดท้ายไว้คือ “Oh my country! How I love my country !”

๒) เซอร์ วินสตัน เลโอนาร์ด สเปนเซอร์-เชอร์чил (Sir Winston Leonard Spencer-Churchill)^{๔๓} เป็นชาวอังกฤษ มีชีวิตอยู่ในระหว่างปีค.ศ. ๑๘๗๔-๑๙๖๕ เซอร์чилเป็นนายกรัฐมนตรีแห่งสหราชอาณาจักรที่มีชื่อเสียงในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เขายังได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ (ค.ศ. ๑๙๕๓)

เซอร์чил ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวาระแรกระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๘ โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีหลังจากเยอรมนีบุกฝรั่งเศส เซอร์чилนำสหราชอาณาจักรฝ่าวิกฤตสงครามโลกครั้งที่ ๒ และเป็นหนึ่งในผู้นำที่สำคัญของฝ่ายสัมพันธมิตรร่วมกับประธานาธิบดีแฟรงกลิน ดี. รูสเวลต์ แห่งสหรัฐอเมริกา และโจเซฟ สตาลิน ผู้นำของสหภาพโซเวียต

เซอร์чил กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง โดยนำพรรคอนุรักษนิยมเอาชนะพรรคแรงงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ และลาออกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘

เซอร์чил เป็นผู้ที่สนใจการพูดมาตั้งแต่ยังอยู่โรงเรียนมัธยม เมื่อเขาเป็นนักการเมืองก็ได้ชื่อว่าเป็นนักพูดที่สามารถ เขามีวาทะที่จับใจผู้ฟัง เช่น ในโอกาสที่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวาระแรก เขากล่าวในรัฐสภาตอนหนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าไม่มีอะไรจะให้นอกจาก เลือด งานหนัก น้ำตา และหยาดเหงื่อ” (I have nothing to offer but blood, toil, tears, and sweat)^{๔๔} และในโอกาสที่ตัดสินใจนำประเทศอังกฤษเข้าร่วมกับสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่สอง เขาได้กล่าวในสภาถึงการเข้าร่วม

^{๔๒}วิลเลียม พิตท์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: en.m.wikipedia.org/wiki/William-Pitt-the-Young และ <https://www.gov.uk/.../history/...prime-ministers/william-pitt> [๗ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๔๓}เซอร์чил, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: th.m.wikipedia.org/wiki/วินสตัน-เชอร์чил#/media/D%1F [๖ เมษายน ๒๕๕๖].

^{๔๔}Speeches-Winston Churchill, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.WinstonChurchill.Org/resources/speeches [๘ เมษายน ๒๕๕๘].

รบครั้งนี้ว่า เป็นการต่อสู้เพื่อป้องกันประเทศชาติ คือเกาะอังกฤษ และคำพูดประโยคที่กินใจผู้ฟังคือ “...เราจะต่อสู้บนชายหาด...” (We shall fight them on the beaches,...)^{๔๕}

๓) อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln)^{๔๖} เป็นชาวอเมริกัน เกิดที่รัฐเคนทักกี เมื่อ ค.ศ. ๑๘๐๙ ในครอบครัวยากจนทางชายแดนตะวันตก ส่วนใหญ่เขาศึกษาด้วยตนเอง ต่อมาได้เป็น ทนายความชนบท และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นตัวแทนพรรครีพับลิกัน และได้รับเลือกตั้ง เป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาคนที่ ๑๖ ในค.ศ. ๑๘๖๐

ลินคอล์นเป็นนักการเมืองที่ฉลาดหลักแหลมและมีพลังวาทศิลป์สุนทรพจน์ที่ เกิดดีสสเบิร์กของเขา ในค.ศ. ๑๘๖๓ เป็นสุนทรพจน์ที่มีการยกคำพูดไปอ้างมากที่สุดในประวัติศาสตร์ อเมริกา “...รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่มีวันเลือนหายไปจากโลก ” (...government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the earth) เป็นคำพูดที่แถลงสัญลักษณ์ของการอุทิศแก่หลักการชาตินิยม สาธารณรัฐนิยมสิทธิเท่าเทียม เสรีภาพ และประชาธิปไตยของอเมริกา

ความพยายามไปสู่การเลิกทาสของลินคอล์น ทำให้เกิดสงครามกลางเมือง (American Civil War) ระหว่างรัฐฝ่ายเหนือกับรัฐฝ่ายใต้ ลินคอล์นมีเป้าหมายสำคัญ คือการรวมประเทศ และ ประกาศเลิกทาส ซึ่งเขาประสบความสำเร็จ แต่ก็นำไปสู่การลอบสังหารลินคอล์น จนเสียชีวิตเมื่อ ค.ศ. ๑๘๖๕ เป็นการลอบสังหารประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาครั้งแรก ซึ่งทำให้ทั้งประเทศโศกเศร้า อย่างยิ่ง

๔) จอห์น เอฟ. เคนเนดี (John Fitzgerald Kennedy)^{๔๗} จอห์น ฟิตซ์เจอราร์ด เคนเนดี หรือ ที่เรียกกันทั่วไปว่า จอห์น เอฟ. เคนเนดี เป็นประธานาธิบดีคนที่ ๓๕ ของสหรัฐอเมริกา เจ้าของ วาทะที่เปี่ยมด้วยจิตสำนึกหน้าที่ความรับผิดชอบของพลเมือง “จงอย่าถามว่าประเทศชาติจะให้อะไร แก่ท่าน แต่จงถามตัวท่านเองว่า ท่านจะทำอะไรให้ประเทศชาติ”

อดีตประธานาธิบดี เคนเนดี เป็นชาวอเมริกัน เกิดเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๑๗ ที่รัฐแมสซาชูเซตต์ เป็นบุตรคนที่ ๒ ในจำนวน ๙ คนของครอบครัวใหญ่อดีตเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำสหราชอาณาจักร เคนเนดีลงสนามการเมืองได้เป็นวุฒิสมาชิกรัฐบาลบ้านเกิดจากนั้นเข้าชิงตำแหน่ง

^{๔๕}We shall fight on the beaches, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: en.wikipedia.org/wiki/ [๘ เมษายน ๒๕๕๘]

^{๔๖}ลินคอล์น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: th.m.wikipedia.org/wiki/อับราฮัม-ลินคอล์น [๑๒ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๔๗}เคนเนดี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: th.m.wikipedia.org/wiki/จอห์น เอฟ. เคนเนดี [๑๑ เมษายน ๒๕๕๘].

ประธานาธิบดีในค.ศ.๑๙๖๐ และได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีที่หนุ่มที่สุดเพียงอายุ ๔๓ ปี เขาบริหารประเทศด้วยพลังหนุ่ม และมองโลกในแง่ดี เคนเนดี เป็นผู้จัดตั้งองค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศแห่งสหรัฐอเมริกา (USED) เพื่อให้การสนับสนุนประเทศประชาธิปไตยในการป้องกันลัทธิคอมมิวนิสต์ เขาสนับสนุนงบประมาณในการส่งมนุษย์ไปลงบนดวงจันทร์ และเดินทางกลับอย่างปลอดภัย ด้านการต่างประเทศ เคนเนดี ยุติวิกฤตการณ์ต่างๆ ทางการเมืองด้วยการให้สหภาพโซเวียตถอนฐานยิงขีปนาวุธในประเทศคิวบาได้สำเร็จและยกเลิกสนธิสัญญาระหว่างประเทศในการห้ามทดสอบอาวุธนิวเคลียร์ แต่่นโยบายที่ผิดพลาดของเคนเนดีก็มีคือ การให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนามใต้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นสงครามเวียดนามที่โหดร้ายรุนแรง ยืดเยื้อ และความสูญเสียเกินบรรยาย

เคนเนดีถูกลอบสังหารด้วยอาวุธปืนถึงเสียชีวิต ที่เมืองแดลลัส รัฐเทกซัส เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๙๖๓ ประวัติศาสตร์บันทึกถึงประธานาธิบดีผู้มีอายุน้อยที่สุดของสหรัฐอเมริกาผู้มีผลงานโดดเด่นมากมาย ท่ามกลางวิกฤตการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่สองรอยต่อของยุคสงครามเย็น

จอห์น เอฟ. เคนเนดี เจ้าของวาทะที่กระตุ้นจิตสำนึกความรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมือง ที่ยังประทับใจชาวโลกมาจนทุกวันนี้

“Ask not what your country can do for you; ask what you can do for your country.”^{๔๘}

๒.๒.๓ แนวคิดทฤษฎีวาทวิทยา

๒.๒.๓.๑ แนวคิด กับ ทฤษฎี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของคำ แนวคิด กับ ทฤษฎีไว้ดังนี้ แนวคิด คือ ความคิดที่เป็นแนวที่จะดำเนินต่อไป เช่น แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา”^{๔๙}

ทฤษฎี คือ “หลักการทางวิชาการที่ได้ข้อสรุปมาจากการค้นคว้าทดลอง เป็นต้น เพื่อเสริมเหตุผลและรากฐานให้แก่ ปรากฏการณ์ หรือข้อมูลในภาคปฏิบัติ เช่น ทฤษฎีแรงโน้มถ่วงของโลก”^{๕๐}

จากความหมายของคำแนวคิดกับทฤษฎีนี้ ถ้านำมาพิจารณาเรื่อง การพูดของนักพูดในยุคกรีกและโรมันโบราณหรือยุคก่อนคริสตกาลดังกล่าวในหัวข้อ ๒.๒.๑ นั้น ส่วนใหญ่มีแนวคิด เช่น

^{๔๘}เคนเนดี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:www.biography.com/people/john-f-kennedy-936293 [๑๒ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๔๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๕๔๕.

^{๕๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๕.

ครูจอร์เจียส์ มีแนวคิดที่ว่า วิชา Rhetoric เป็นวิชาที่สำคัญกว่าศาสตร์อื่นๆ ส่วนโสกราตีส ก็มีแนวคิดที่ว่า ความรู้ คือคุณธรรม หรือแก่นักพูดในยุคคริสตกาลหรือยุคตะวันตกสมัยใหม่ ดังกล่าวในข้อ ๒.๒.๒ ก็มีแนวคิดมากกว่าทฤษฎี เช่น เซอร์ซิล อดีตนายกรัฐมนตรียุคของอังกฤษ สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง มีแนวคิดที่ว่า คำพูดโน้มน้าวใจอาจจูงใจผู้ฟังให้คล้อยตามและยินดีปฏิบัติตามความต้องการของผู้พูดได้ และเขาทำสำเร็จด้วยคำพูดที่จับใจผู้ฟังจนชาวอังกฤษยินดีเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่๒

แก่นักพูดส่วนใหญ่ในยุคต้นๆ จะมีแนวคิดมากกว่าในรูปของทฤษฎี แต่ก็ยังมีนักพูดบางคนที่มีหลักการทางวิชาการ เข้าลักษณะของทฤษฎี ดังเช่น อริสโตเติล นักปรัชญากรีกโบราณ ซึ่งสนใจวิชา Rhetoric หรือวาทศิลป์ และได้เขียนหนังสือสำหรับใช้สอนวิชาการพูด โดยแบ่งการพูดเป็น ๓ ชนิด คือ การพูดแบบปรึกษา การพูดแบบศาลยุติธรรม และการพูดประกอบงานพิธี ทั้งยังเน้นหนักในเรื่องการพูดเพื่อโน้มน้าวใจ (Persuasive Speaking) รวมถึงองค์ประกอบสำคัญของการพูด คือผู้พูด คำพูด และผู้ฟัง อันเป็นหลักการพื้นฐานและเป็นอมตะ (Classic) ทำให้อริสโตเติล ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของวิชาการพูด (Rhetorics) ดังรายละเอียดในหัวข้อทฤษฎีวาทวิทยาหรือทฤษฎีการสื่อสารด้วยการพูดในหัวข้อ ๒.๒.๓.๒

นักพูดในยุคกรีกโบราณที่มีหลักการทางวิชาการเข้าลักษณะทฤษฎี นอกจากอริสโตเติลแล้ว ยังมีนักพูดอีกผู้หนึ่ง คือดิมอสเทนิส (Demosthenes) นักพูดชาวกรีก ซึ่งมีชีวิตอยู่ในสมัยเดียวกับ อริสโตเติล เป็นผู้ที่น่าจะได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของทฤษฎีการพูดที่ว่า ความสามารถในการพูดไม่ได้ขึ้นอยู่กับพรสวรรค์เป็นสำคัญ หากขึ้นอยู่กับ การหมั่นฝึกฝนที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ผู้ใดก็ตามถ้าทำได้ย่อมสามารถเป็นนักพูดที่ดีได้ทุกคน เจ้าของทฤษฎีดังกล่าวนี้ คือ ดิมอสเทนิส ซึ่งเขาได้ศึกษาทดลองด้วยตนเอง ทั้งๆ ที่เขามีความบกพร่องทางการพูด (Speech disorder) คือ ติดอ่าง และออกเสียงไม่ถูกต้อง แต่เขาพยายามทดลองฝึกตัวเองด้วยวิธีต่างๆ เช่น อมก้อนกรวดขณะพูดเพื่อให้เสียงทุ้ม ตะโกนออกเสียงแข่งกับเสียงคลื่นขณะเดินบนชายหาด ฝึกทำทางหน้ากระຈກเงา เหล่านี้ นับว่าเป็นการค้นคว้าทดลอง อันเป็นหลักการของการพูดเชิงวิทยาศาสตร์ (Speech Science) ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของวิชาการพูดหรือวิชาวาทวิทยาในปัจจุบัน นับว่าดิมอสเทนิส เป็นคนแรกที่ค้นพบทฤษฎีวิชาการพูดด้วยตัวเอง และประสบความสำเร็จในที่สุด เขาเป็นนักพูดคนสำคัญที่สุดของกรีก ซึ่งโลกยกย่องว่าเป็นนักพูดที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่ง และมีชื่อเสียงต่อมานับพันๆ ปี

๒.๒.๓.๒ ทฤษฎีการสื่อสาร และทฤษฎีวาทวิทยาตะวันตก

ก) ทฤษฎีการสื่อสาร^{๕๑}

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาการศึกษาที่เน้นสอนการปฏิบัติงานทางวิชาชีพ (Professional practice) ไปสู่การศึกษาวิชาการเพื่อสร้างทฤษฎีแนวปรัชญาวิทยาศาสตร์ โดยแรงผลักดันส่วนหนึ่งจากอิทธิพลทางปัญญา (Intellectual influence) ของนักวิชาการที่อพยพมาจากยุโรป อาทิ ลูอิน และ ลาซาร์สเฟลด์

ทฤษฎีของการสื่อสารจึงเริ่มก่อตัวขึ้น โดยค่อยๆ แยกจากทฤษฎีทางสังคมวิทยา จิตวิทยา และภาษา กลายมาเป็นศาสตร์ใหม่ในตัวของมันเองที่เรียกว่า การสื่อสารมวลชน (mass communication study) มุ่งวิจัยผลของสื่อมวลชนที่มีต่อการเมือง สังคมและวัฒนธรรม

วิชาการสื่อสารมวลชนได้ปรับปรุงตนเอง และขยายตัวจากความเป็นเพียงนิเทศศิลป์ (Communication art) มาเป็นนิเทศศาสตร์ (Communication art and science) ครอบคลุมการสื่อสารทุกประเภท นับตั้งแต่การสื่อสารภายในบุคคล (Intrapersonal Communication) ไปจนถึงการสื่อสารของโลก (Global Communication)

ข) ทฤษฎีวาทวิทยา^{๕๒}

วิชาการพูดหรือ วาทวิทยา เริ่มมีการเรียนการสอนกันตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ แต่การสอนในยุคนั้นครูผู้สอนส่วนใหญ่มีเพียงแนวคิดที่สอนศิษย์ ยังไม่มีรูปแบบของทฤษฎีที่ชัดเจน จนถึงสมัยของอริสโตเติล นักปราชญ์กรีกคนสำคัญที่สนใจในการพูดได้เขียนหนังสือประกอบการสอนวิชาการพูดขึ้น และได้เสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีการพูดไว้ ต่อจากนั้นก็ได้นักปราชญ์อีกหลายรายเสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีของตน ซึ่งพอจะลำดับได้ดังต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีของอริสโตเติล

อริสโตเติล สรุปว่าองค์ประกอบสำคัญของการพูดมีอยู่ ๓ ประการ ได้แก่ ผู้พูด (Speaker) คำพูด (Speech) และผู้ฟัง (Audience)

ผู้พูด จะต้องมีบุคลิกลักษณะที่ดี (Good Personalities) ซึ่งในภาษาละตินเรียกว่า Ethos

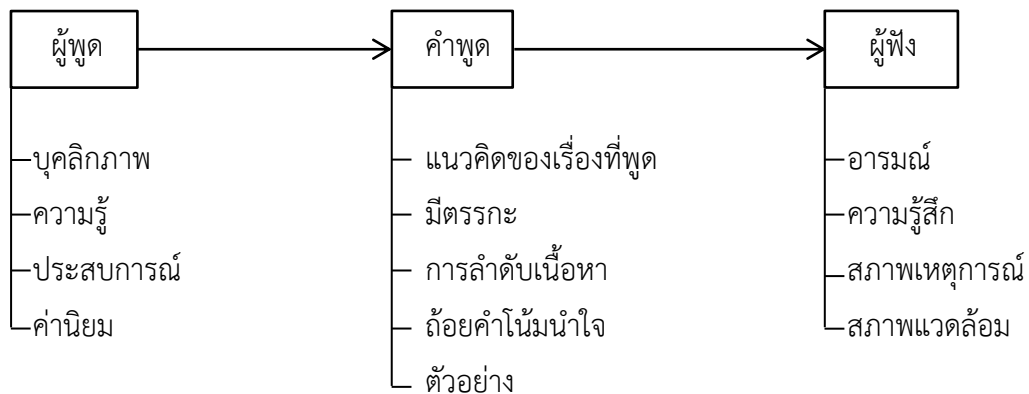
คำพูด จะต้องมีเหตุผลน่าเชื่อถือ (Logic) ซึ่งในภาษาละตินเรียกว่า Logos

^{๕๑} ทฤษฎีการสื่อสาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.google.co.th/search2qทฤษฎีการสื่อสาร&ie=UTF [๑๓ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๕๒} สรุปสาระสำคัญจากเอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาทฤษฎีการสื่อสารของ อาจารย์ขวัญชีวา ส่างหลวง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.vcharkarn.com>vlog32642 [๑๕ เมษายน ๒๕๕๘].

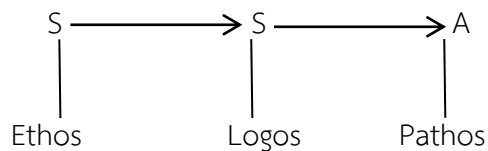
ผู้ฟัง ตัวผู้ฟังจะเกิดความรู้สึกคล้อยตามหรือปฏิบัติตามคำพูดมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึก (Emotion of Feeling) ที่ถูกเร้าจากคำพูดของผู้ส่งสาร หรือในภาษาละตินเรียกว่า Pathos

ถ้าจะเขียนแผนภูมิแนวคิดเชิงทฤษฎีหรือทฤษฎีว่าทฤษฎีของอริสโตเติล จะได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๒ ทฤษฎีของอริสโตเติล

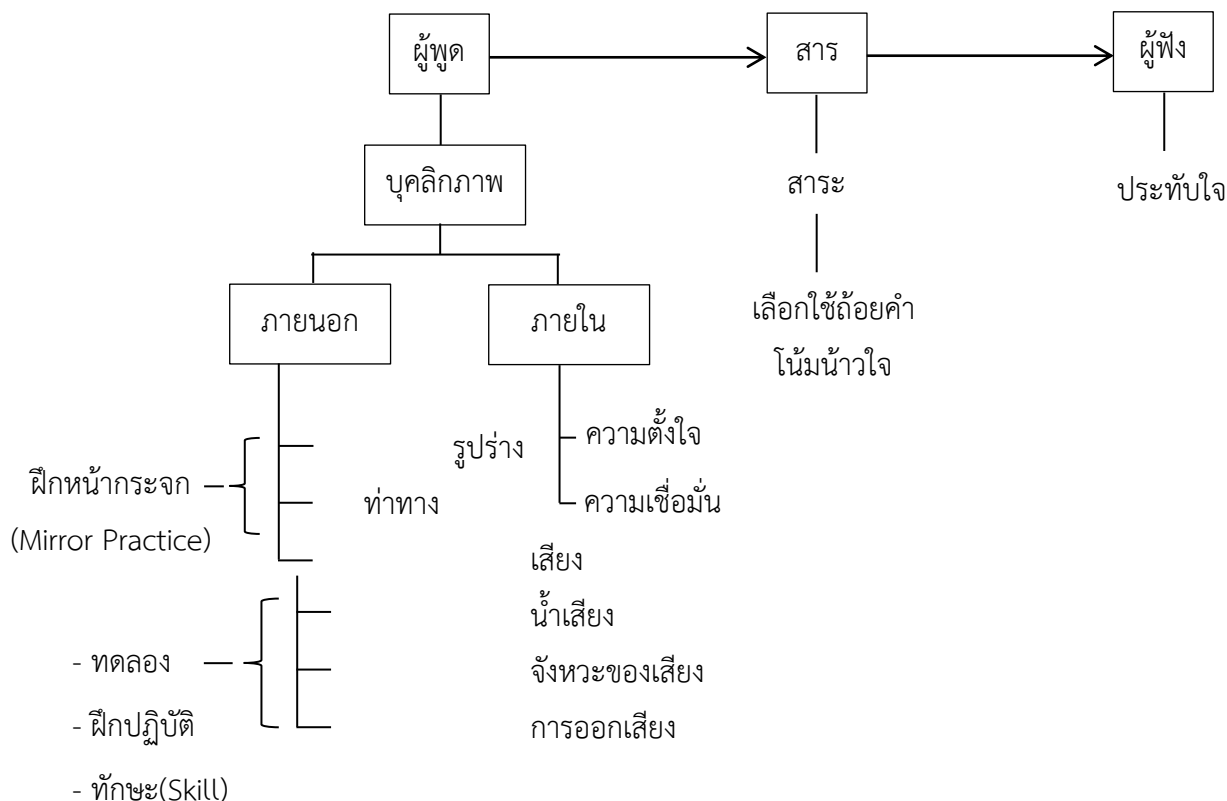
อาจเขียนในรูปแผนภูมิกำง่าย ๆ ดังนี้

๒) ทฤษฎีของดิมอสเทนิส

ดิมอสเทนิส (Demosthenes) เป็นนักพูดชาวกรีกที่มีชื่อเสียงที่สุดคนหนึ่ง ทั้งที่เขา มีปัญหาการพูด (speech defects) มาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก แต่เขาสามารถพิสูจน์ให้ชาวโลกได้เห็นว่า ทุกคนไม่จำเป็นต้องมีพรสวรรค์เสมอไป หากตั้งใจฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นนักพูดที่ดีได้ ซึ่งตัวเขาเองได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง และประสบความสำเร็จ จนน่าจะเรียกได้ว่า เขาเป็นเจ้าของ แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ว่า ความสามารถในการพูดไม่ได้ขึ้นอยู่กับพรสวรรค์เป็นสำคัญ หากขึ้นอยู่กับ การหมั่นฝึกฝนที่ถูกหลักเกณฑ์ ผู้ใดกระทำได้ดังกล่าวย่อมสามารถเป็นนักพูดที่ดีได้ทุกคน

อาจเขียนแผนภูมิทฤษฎีของดิมอสเทนิสได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๓ ทฤษฎีของดิมอสเทนิส^{๕๓}

๓) ทฤษฎีของลาสเวลล์

ฮาโรลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D. Laswell) เป็นศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์ ซึ่งสนใจพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของมนุษย์ ได้เสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีของเขาขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ราวปีค.ศ. ๑๙๔๘ ว่า องค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารที่ควรพิจารณา มีอยู่ ๕ ประการ คือ

เริ่มต้นจาก “ใคร” (Who) เป็นผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสาร “กล่าวอะไร” (Says What)

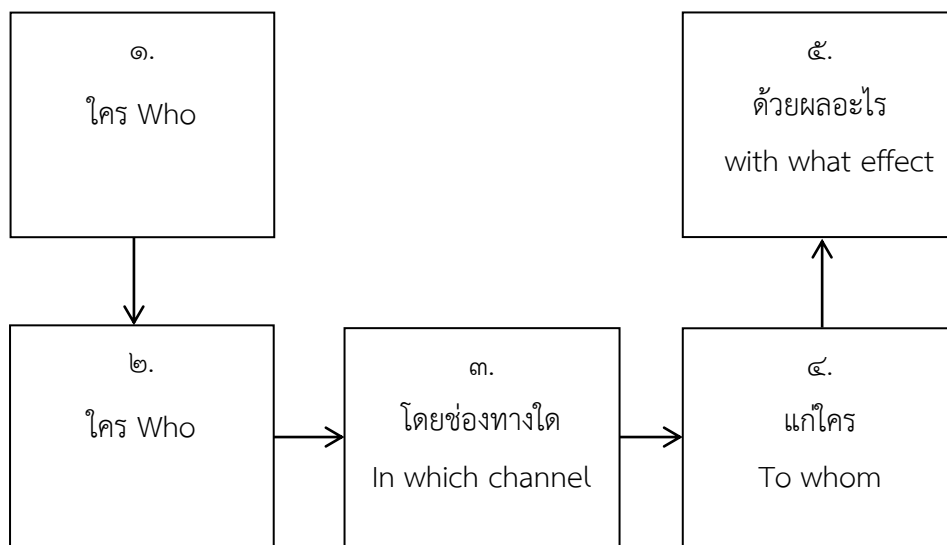
ส่งสาร “โดยช่องทางใด” (In which Channel)

ส่งให้ “แก่ใคร” (To Whom)

ผลของการสื่อสาร “ด้วยผลอะไร” (with what Effect)

^{๕๓} แผนภูมิทฤษฎีของดิมอสเทนิส เรียบเรียงจากสาระและปรับปรุงในรูปแผนภูมิ, แหล่งที่มา : en.m.

wikipedia.org/wiki/Demosthenes และจากหนังสือ การพูดเพื่อประสิทธิผล ของประสงค์ วัฒนสุข หน้า ๑๓๕-๑๔๓.

แผนภูมิที่ ๒.๔ ทฤษฎีของลาสเวลล์

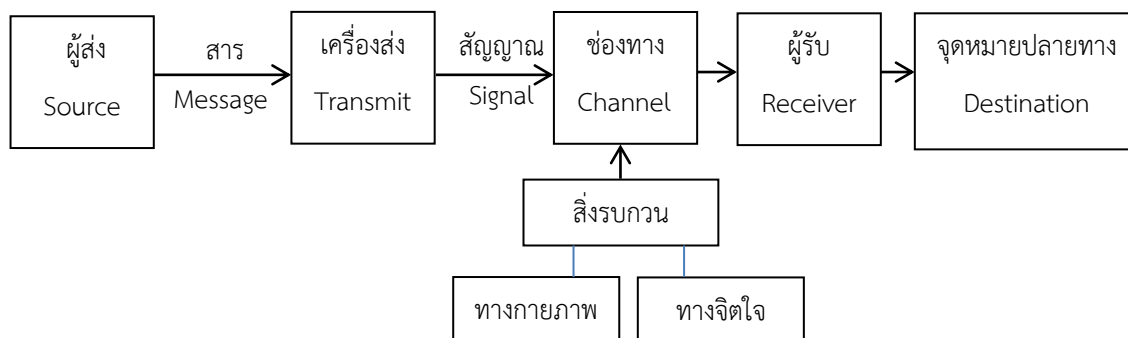
ตามแนวคิดเชิงทฤษฎีของลาสเวลล์ เกี่ยวกับองค์ประกอบของการสื่อสาร ๕ ประการนี้ เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ควรมีการวิเคราะห์ในแต่ละองค์ประกอบ เช่น เกี่ยวกับผู้ส่งสาร ควรศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการส่งสารของผู้ส่งสารว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการส่งข่าวสารของบุคคล หรือ ช่องทางส่งข่าวสาร ควรพิจารณาว่าสื่อแต่ละชนิดมีประสิทธิภาพอย่างไร มีความเหมาะสมเพียงใด หรือ ผลของการสื่อสาร (องค์ประกอบที่ ๕) ควรวิเคราะห์ว่าสัมฤทธิ์ผลหรือไม่เพียงใด เป็นต้น

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบทั้ง ๕ ของการสื่อสารตามแนวคิดทฤษฎีของลาสเวลล์แล้ว จะเห็นว่ายังมีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพแวดล้อม หรือ ปฏิกริยาตอบกลับ (Feedback) ซึ่งลาสเวลล์ ไม่กล่าวถึง

๔) ทฤษฎีของแชนนอนและวีเวอร์

แชนนอนและวีเวอร์ (Claude E. Shannon and Warren W. Weaver) เป็นวิศวกรชาวอเมริกัน เขามีแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในเชิงคณิตศาสตร์หรือเชิงอิเล็กทรอนิกส์ โดยเขียนลงในวารสารของบริษัท Bell Telephone Laboratory Journal ในปีค.ศ. ๑๙๔๘

แชนนอนและวีเวอร์ ได้พูดถึงองค์ประกอบต่างๆของการสื่อสารไว้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๒.๕ ทฤษฎีของแซนนอนและวีเวอร์

แนวคิดเชิงทฤษฎีของแซนนอน และวีเวอร์นี้เป็นการส่งสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารทางโทรศัพท์ โดยคำนึงถึงสิ่งรบกวนสาร ซึ่งมี ๒ ลักษณะ คือ สิ่งรบกวนทางกายภาพ (Physical Noise Source) เช่น เสียงอึกทึก อากาศร้อน หรือหนาวเกินไป แสงสว่าง ขนาดของห้องใหญ่หรือเล็กเกินไป และสิ่งรบกวนทางจิตใจ (Psychological Noise Source) เป็นสิ่งรบกวนที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อาจเป็นปัญหาด้านสุขภาพหรือจิตใจ เช่น อาการเจ็บป่วย ความไม่สบายใจ กำลังอยู่ในอารมณ์เศร้าหรือโกรธ เป็นต้น

นอกจากสิ่งรบกวนทั้งสองประการดังกล่าวแล้ว แซนนอนและวีเวอร์ได้สรุปปัญหาของการสื่อสารไว้ ๓ ประการ ได้แก่

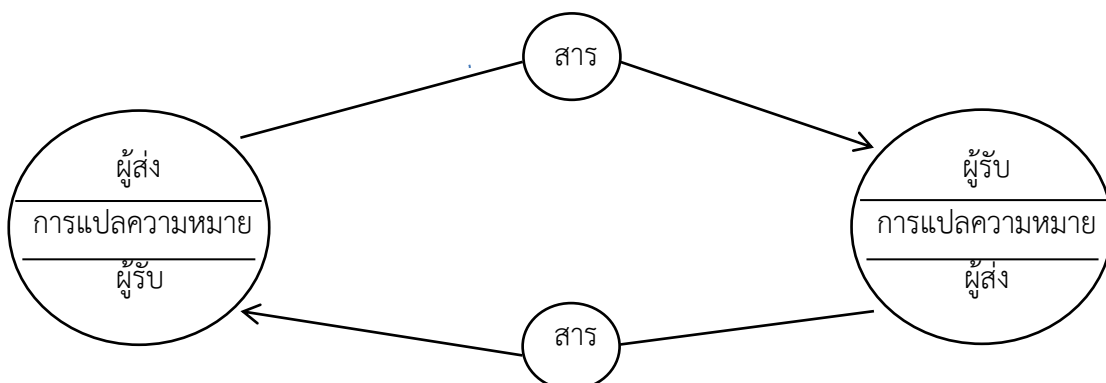
๑. ปัญหาด้านการใช้คำสื่อความหมาย เช่น คำมีหลายความหมาย ตัวอย่างคำว่า เสือ อาจหมายถึงคนไม่ดี หรือหมายถึง สัตว์ หรือ การใช้ภาษาผิดกลุ่ม เช่น คำแสลง (Slang) คำศัพท์ทางวิชาการ ศัพท์วัยรุ่น

๒. ปัญหาด้านเทคนิค เช่น เครื่องส่ง เครื่องรับ เสีย หรือส่งได้ไม่ชัดเจน

๓. ปัญหาด้านประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาเกิดจากการสื่อสารไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ทำให้ผู้ส่งสาร และผู้รับสารเกิดความท้อแท้

๕) ทฤษฎีของออสกู๊ด และชแรมม์

ออสกู๊ดและชแรมม์ (C.E.Osgood and Wilber Schramm) ได้เสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีของเขาในรูปแบบของการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ในปี ๑๙๕๔ ซึ่งเขียนเป็นแผนภูมิ ดังนี้

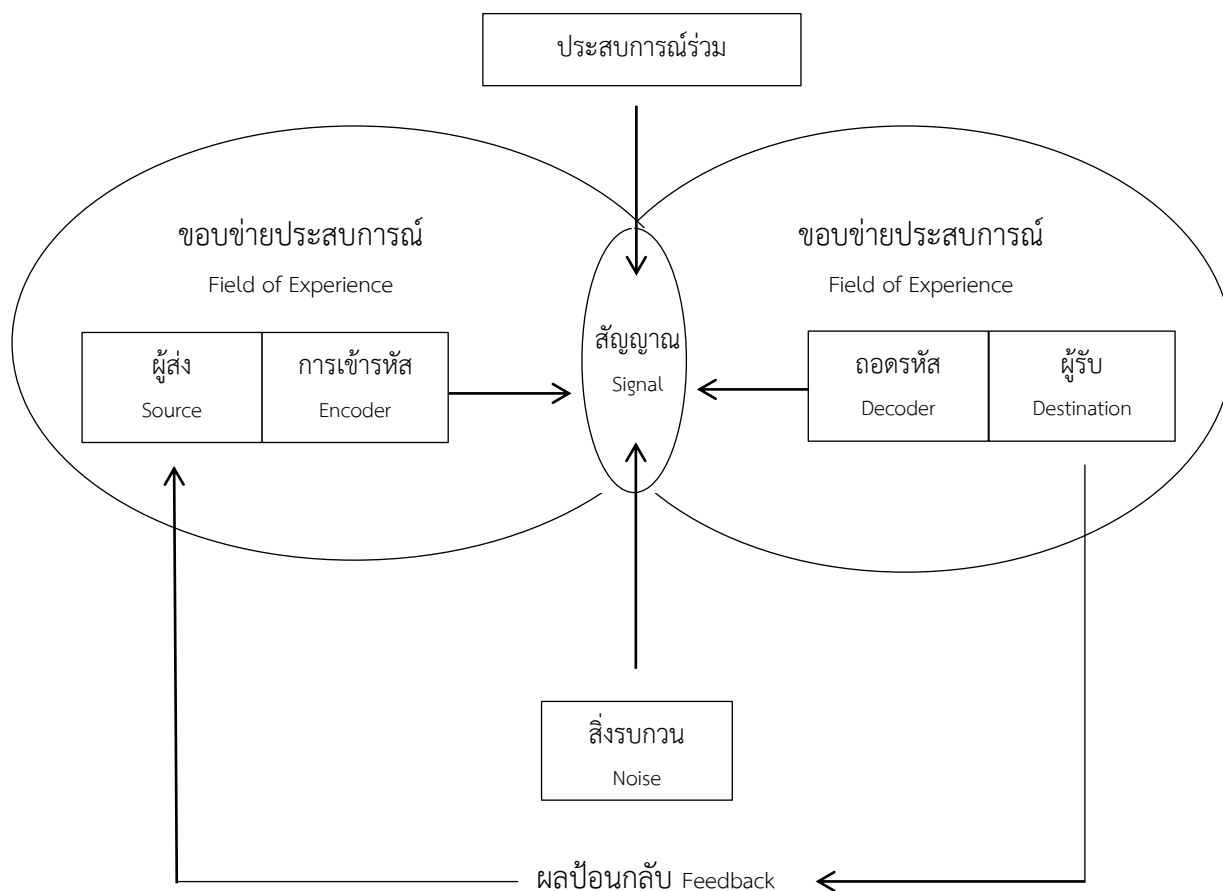
แผนภูมิที่ ๒.๖ ทฤษฎีของออสกูตและชแรมม์^{๕๔}

จากแผนภูมิจะเห็นว่าองค์ประกอบของการสื่อสารมีเพียงผู้ส่งสาร สาร และผู้รับสาร แต่ออสกูตและชแรมม์เน้นในแง่ของการสื่อสารสองทาง คือ ผู้ส่ง ส่งสารไปยังผู้รับ เมื่อผู้รับแปลความหมายของสารที่ได้รับแล้วก็กลายเป็นผู้ส่งคือ ส่งสารกลับไปยังผู้ส่งครั้งแรกที่กลายเป็นผู้รับสารในครั้งหลัง จึงเป็นลักษณะของการสื่อสารสองทาง

๖) ทฤษฎีของชแรมม์

ชแรมม์ (Wilber Schramm) ได้นำแนวคิดของออสกูต (Charles Osgood) มาเพิ่มเติม โดยเน้นความสำคัญในเรื่องประสบการณ์ของทั้งสองฝ่าย (ผู้ส่งสารและผู้รับสาร) เช่น ในเรื่อง ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเลือกส่ง เลือกรับ การตีความหมายเกี่ยวกับข่าวสาร มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของการสื่อสาร ถ้าทั้งสองฝ่ายมีประสบการณ์ร่วมกัน (Common field of experience) การสื่อความหมายจะง่ายขึ้น ชแรมม์อธิบายว่า ในการสื่อสารระหว่างบุคคลสองคน จะมีการสื่อสารได้กลับไปมากระบวนกรตอบกลับ ซึ่งเรียกรับการสื่อสารกลับเป็นกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ซึ่งมีในการสื่อสารมวลชน การสื่อสารในกลุ่ม และการสื่อสารระหว่างบุคคลสองคนดังแผนภูมิที่ ๘

^{๕๔} ที่มาของแผนภูมิ : จากหนังสือเทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรมของ กิดานันท์ มลิทอง.

แผนภูมิที่ ๒.๗ ทฤษฎีของชแรมม์^{๕๕}

๓) ทฤษฎีของเบอร์โล

เดวิด เค.เบอร์โล (David K. Berlo) ได้พิมพ์ตำราชื่อ The Process of communication) ในค.ศ.๑๙๖๐ อธิบายถึงคุณลักษณะและปัจจัยในกระบวนการสื่อสารไว้อย่างละเอียด สรุปได้ว่ามี ๖ ประการ คือ

แหล่งสาร (Communication Source)

ช่องสาร (Channel)

ผู้เข้ารหัสสาร (Encoder)

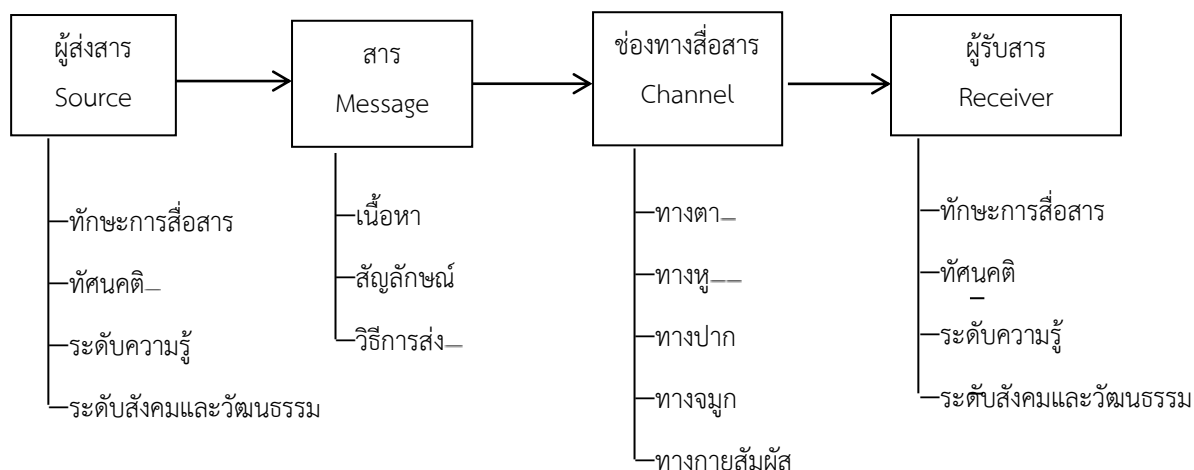
ผู้ถอดรหัสสาร (Decoder)

เนื้อหาข่าวสาร (Message)

ผู้รับสาร (Communication Receiver)

^{๕๕} ที่มา : จากหนังสือเทคโนโลยีทางการศึกษาและนวัตกรรมของ กิดานันท์ มลิทอง.

แหล่งสารกับผู้เข้ารหัสสาร อาจรวมในตัวบุคคลเดียวกัน เรียกว่าผู้ส่งสาร (Source) และผู้ถอดรหัสสารกับผู้รับสารอาจเป็นคนเดียวกัน เรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) ดังนั้น องค์ประกอบของการสื่อสารในแนวคิดของเบอร์โลจจึงประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องทางสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) อาจเขียนในรูปแผนภูมิได้ดังนี้

อาจเขียนย่อๆ ได้ว่า ทฤษฎี S M C R ของเบอร์โล

แผนภูมิที่ ๒.๘ ทฤษฎีของเบอร์โล

๘) ทฤษฎีของเกิร์บเนอร์

เกิร์บเนอร์ (Gerbner) เป็นนักวิจัยสื่อสารมวลชน ชาวอเมริกัน มีแนวคิดเชิงทฤษฎีการสื่อสารคล้ายของลาสเวลล์ คือ มีองค์ประกอบ ดังนี้

๑. บุคคล (Some one)
๒. รับรู้ในเหตุการณ์อย่างหนึ่ง (perceive an event)
๓. เกิดปฏิกิริยา (Reacts)
๔. ภายในสถานการณ์อย่างหนึ่ง (in a situation)
๕. ผ่านช่องทางหนึ่ง (through some means)
๖. เพื่อทำให้มีสิ่งต่างๆ ขึ้น (to make available materials)
๗. ในรูปแบบใดแบบหนึ่ง (in some form)
๘. ในสภาวะแวดล้อมหรือบรรยากาศ (Context)
๙. ที่ส่งเนื้อหาข้อมูล (Conveying)
๑๐. ที่ทำให้เกิดผล (with some consequence)

จากแนวคิดของเกิร์บเนอร์ ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัยในสาขาต่างๆ เช่น ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ช่องทางการสื่อสาร การวิเคราะห์เนื้อหา และการวัดประสิทธิผล เป็นต้น

ทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมด อาจแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ

๑) การสื่อสารในลักษณะทางเดียว (One way Communication) เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดจากผู้ส่งสารส่งข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับสาร โดยที่ผู้รับสารไม่สามารถหรือไม่แสดงปฏิกิริยาตอบกลับใดๆมายังผู้ส่งสาร เช่น การออกคำสั่ง การส่งบันทึกข้อความ สำหรับทฤษฎีที่ยกมากล่าว อาจมีทฤษฎีของแชนนอนและวีเวอร์ที่เสนอรูปแบบของการสื่อสาร โดยไม่เน้นการตอบกลับจากผู้รับสาร

๒) การสื่อสารในลักษณะสองทาง (Two way communication) เป็นกระบวนการสื่อสารที่ผู้รับสารมีโอกาสส่งถ่ายข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารที่ได้รับจากผู้ส่งสาร อาทิ ความรู้สึก ความคิดเห็น ข้อซักถามเพื่อความเข้าใจ เช่น การสื่อสารระหว่างบุคคล จะมีปฏิกิริยาตอบกลับจากผู้รับสาร ในลักษณะของภาษาพูด ภาษาเขียน หรือกิริยาท่าทาง ซึ่งอาจเป็นไปในทางบวก เช่น เสียงปรบมือ การส่งช่อดอกไม้ หรืออาจเป็นไปในทางลบ เช่น การโห่ไล่ พุดจาตุหมิ่น ใช้สายตาดูถูกเหยียดหยาม ในบรรดาทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว ทฤษฎีของออสกูตและชแรมม์ เป็นรูปแบบการสื่อสารสองทางที่เห็นชัดเจน

บรรดาทฤษฎีการสื่อสารทั้งหมดที่นำเสนอมาข้างต้น นอกจากจะมีลักษณะของการสื่อสารทั้งแบบทางเดียวและแบบสองทางดังกล่าวแล้ว ทุกทฤษฎียังมีองค์ประกอบของการสื่อสารร่วมกัน ๓ ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร และผู้รับสาร เช่น ทฤษฎีของอริสโตเติล ที่มีรูปแบบ S-S-A คือ Speaker ---> Speech ---> Audience ซึ่งถือเป็นแนวคิดพื้นฐานและเป็นอมตะ (Classic) ส่วนทฤษฎีต่อๆ มา ก็มีการเพิ่มช่องทางรับสาร (Channel) เช่น ทฤษฎี S M C R ของเบอร์โล หรือ เน้นปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ของผู้รับสาร เช่น ทฤษฎีของออสกูตและชแรมม์

สำหรับทฤษฎีของอริสโตเติลแม้ว่าจะอยู่ในยุคกรีกโบราณ แต่ก็ยังเป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ยืนยงต่อมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นแนวทางให้เกิดการพิจารณาปรับปรุงองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร ซึ่งต้องคำนึงด้านบุคลิกภาพทั้งภายนอกและภายใน ตัวสาร ต้องคำนึงด้านเนื้อหา ถ้อยคำสำนวนภาษา ตรรกะ ตัวอย่าง และผู้รับสาร ซึ่งควรพิจารณาด้านอารมณ์ ความรู้สึก สภาพแวดล้อมสภาพเหตุการณ์ เหล่านี้ อันนำไปสู่การเรียนรู้ การสอนวิชาการพูด หรือวิชาวาทวิทยา ในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะวาทวิทยาเชิงศิลปะ (Speech Art or Speech Communication) และวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ (Speech Science) ซึ่งเห็นเป็นแนวทางเริ่มแรกในทฤษฎีของ ดิมอสเทนิส (Demosthener) ดังจะกล่าวถึงต่อไปในหัวข้อ ๒.๓

๒.๓ ความเป็นมาของวิชาการพูด (วาทวิทยา) ในประเทศไทย^{๕๖}

ก่อนจะพูดถึงทฤษฎีวาทวิทยาตะวันตกที่นำมาประยุกต์ในวาทวิทยาของไทย จะกล่าวถึงความเป็นมาของการพูดและวิชาการพูดหรือวิชาวาทวิทยาในประเทศไทย รวมถึงนักพูดของไทยดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ประวัติการพูดในประเทศไทย

การพูดอย่างมีหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดไว้แน่นอนในประเทศไทย จะเริ่มขึ้นเมื่อใด ไม่อาจกำหนดระยะเวลาได้ชัดเจน แต่ปรากฏว่ามีการบันทึกการพูดแบบต่างๆ ไว้เป็นหลักฐานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖

การพูดอันเป็นพระราชดำรัสของพระเจ้าแผ่นดินในพระราชพิธีต่างๆ ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางการพูดที่ทรงคุณค่ามาก ปรากฏว่ามีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๕ ส่วนใหญ่เป็นพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีพระราชดำรัสต่างๆ มากมายส่วนใหญ่เป็นพระราชดำรัสตอบในพระราชพิธีต่างๆ และเทศนาเสื่อป่าในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๐ ซึ่งยกย่องกันว่าเป็นพระราชดำรัสที่ดีเยี่ยม

อย่างไรก็ตามหากไม่พิจารณาพระราชดำรัสของทั้งสองพระองค์ดังกล่าวแล้วอาจถือได้ว่าการพูดอย่างมีแบบแผนและมีวิธีการของไทยเราเริ่มระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐ เป็นต้นมา

๒.๓.๒ ประวัติวิชาการพูดในประเทศไทย

การสอนวิชาการพูดโดยกำหนดเป็นหลักสูตรที่แน่นอนในประเทศไทยได้มีการสอนกันเริ่มแรกที่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น ที่กรมการฝึกหัดครูได้เปิดสอนวิชาการพูดขึ้นในวิทยาลัยวิชาการศึกษา (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ใช้ชื่อว่าวาทศาสตร์สำหรับครู (Speech for Teachers) ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาบังคับสำหรับนิสิตนักศึกษาทุกคนและที่กรมอาชีวศึกษา เช่น วิทยาลัยครูอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ แต่วิชาการพูดในสถานศึกษาดังกล่าว เป็นแต่เพียงวิชาหนึ่งของหลักสูตรเท่านั้น มิได้เป็นหลักสูตรสาขาวิชาการพูดโดยเฉพาะ

นอกจากสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการได้มีการเปิดสอนวิชาการพูดดังกล่าวแล้วยังมีสถาบันที่เปิดสอนวิชาการพูดโดยตรง ได้แก่ สมาคมฝึกการพูดแห่งประเทศไทย และชุมนุมภาษาไทยของครูสภา

^{๕๖} สรุปสาระสำคัญจากเอกสารประกอบการสอนวิชาวาทศาสตร์ โดย จันทิมา พรหมโชติกุล, หน้า ๑๗-

ปัจจุบันมีการเปิดสอนวิชาการพูดในสถานศึกษาเกือบทุกแห่งทั้งในระดับอุดมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยหลายแห่งทั้งของรัฐและของเอกชนก็มีการสอนวิชาการพูดเป็นหลักสูตรสาขาวิชาโดยตรง เช่น ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีสาขาวิชาภาษาไทยอยู่ในภาควิชาภาษาไทย และสื่อสารการสื่อสารสังคมนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีหลักสูตรวิชาโทวาทกรรม อยู่ในภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ และในมหาวิทยาลัยเอกชนก็มีการเรียนการสอนวิชาการพูด เช่น มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มีหลักสูตรวิชาวาทนิเทศของคณะนิเทศศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยรังสิต ก็มีการสอนวิชาการพูดอยู่ในคณะนิเทศศาสตร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ สถาบันเอกชนหลายแห่งยังเปิดสอนหรือให้การฝึกอบรมวิชาการพูดเป็นประจำ เช่น สถาบันเดลคาร์เนกี แห่งประเทศไทย สถาบันฝึกการพูดตามหลักสูตรโทสต์มาสเตอร์ ที่เชียงใหม่ และยังมีหน่วยงานขององค์กรต่างๆ จัดการฝึกอบรมด้านการพูดให้แก่พนักงานของตนและผู้สนใจทั่วไปเป็นครั้งคราวตามโอกาสที่เหมาะสมซึ่งแสดงว่า วิชาการพูดได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคมเป็นอันมากแต่วิชาการพูดที่ได้รับความสนใจดังกล่าวมาข้างต้น เป็นวิชาการพูดในเชิงศิลปะและเน้นด้านการพูดในที่ประชุมชน (Public speaking) เป็นส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามการพูดในเชิงวิทยาศาสตร์ ก็ได้รับความสนใจจากคนไทยในปัจจุบันเช่นกัน ถึงกับมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการพูดในลักษณะนี้อยู่ตามสถานศึกษาบางแห่ง เช่น ที่มหาวิทยาลัยมหิดล และที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น

๒.๓.๓ นักการพูดที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย

การพูดที่เป็นแบบแผนและมีวิธีการชัดเจนของไทยปรากฏเป็นหลักฐานว่าเริ่มเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๐ และมีนักพูดที่มีชื่อเสียงหลายท่าน ซึ่งอาจแบ่งได้ดังนี้

ก) นักพูดเรื่องทั่วไป

นักพูดเรื่องทั่วไปมีดังนี้

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงษ์ประพันธ์ ได้ประทานปาฐกถา เรื่อง “ศาสนา” ณ สามัคยาจารย์สโมสรสถาน เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ และเรื่องอื่นๆ เช่น “มติสาธารณะ” (เมื่อ ๕ กันยายน ๒๔๘๑) เรื่อง “สยามพากย์” “กถาเรื่องภาษา” และ “ภาษาไทย” ณ หอประชุมคุรุสภา (เมื่อ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๐๙)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงแสดงปาฐกถาเรื่อง “ว่าด้วยมูลแห่งการสร้างวัดในประเทศสยาม” ณ สามัคยาจารย์สโมสรสถาน เมื่อ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๗๑ และทรงแสดงปาฐกถาเรื่องอื่นๆ อีกหลายเรื่อง

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงแสดงปาฐกถาเรื่อง “สัมมนาวิทยกถาในเรื่องปาติเมนต์” ที่สามัคยาจารย์สโมสรสถาน เมื่อ ๒๒ กันยายน ๒๔๗๑

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ทรงแสดงปาฐกถาเรื่องต่างๆ เช่น “พูดกับคนอังกฤษเรื่องเมืองไทย” (พ.ศ.๒๕๐๑) “โทษประหารชีวิตที่อังกฤษ” “ปัญหาระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออก” ฯลฯ

อามตย์เอก พระยาอุปกิตศิลปสาร ได้เสนอปาฐกถา เรื่อง “ภาษาไทยกับคำประพันธ์” ที่สมาคมอาจารย์สโมสรสถาน (๒๖ ตุลาคม ๒๔๗๑) เรื่อง “หัวใจนักปราชญ์” แก่ครูที่มาอบรมวิชาวิทยา ศาสตร์ที่โรงเรียนฝึกหัดครูพลศึกษา ณ กรีฑาสถานแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

หลวงวิจิตรวาทการ ได้แสดงปาฐกถาเรื่องต่างๆไว้มากมาย เช่น เรื่อง สุภาษิตต่างๆ แสดง ณ สมาคมอาจารย์สมาคม (๑๗ กรกฎาคม ๒๔๗๔) เรื่อง ธรรมวิภาค แสดง ณ ที่ประชุมเปรียญ วัดมหาธาตุฯ (๒๔ สิงหาคม ๒๔๗๔) เรื่อง ลักษณะของคน แสดง ทางวิทยุกระจายเสียง (๓๐ กันยายน ๒๔๗๔) เป็นต้น

ข) นักพูดทางการเมือง

นักพูดทางการเมืองของไทยมักจะอยู่ในระดับผู้บริหารประเทศ คือ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี เช่น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ฯพณฯ ดิเรก ชัยนาม ฯพณฯ พจน์ สารสิน ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์ ฯพณฯ สมักร สุนทรเวช ฯพณฯ ชวน หลีกภัย เป็นต้น

ค) นักพูดทางศาสนา

นักพูดทางศาสนาของไทยมีทั้งที่เป็นบรรพชิต และฆราวาส สำหรับบรรพชิตที่เป็นนักพูดมีชื่อเสียงมาก ได้แก่ ภิกขุปัญญานันทะ หรือ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ เรื่องที่ท่านได้พูดไว้มากมาย เช่น เรื่อง เตือนตัวเอง เป็นชาวพุทธแบบไหนกัน พุทธธรรมกับชีวิต สงครามด้านในกรรม สอนกรรม เป็นต้น

นอกจากท่านปัญญานันทะแล้ว ปัจจุบันยังมีพระพยอม กัลยาโณ หรือ พระราชธรรมนิเทศ เจ้าอาวาสวัดสวนแก้ว ท่านเป็นพระนักพูดที่มีชื่อเสียงมากอีกท่านหนึ่งโดยเฉพาะได้รับความนิยมในกลุ่มผู้ฟังวัยรุ่น สำหรับพระภิกษุที่แม้จะไม่ได้ชื่อนักพูด แต่ผลงานด้านการพูดเชิงวิชาการของท่านได้รับการยอมรับนับถือเป็นอันมาก ได้แก่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน และพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านการพูดทางศาสนาที่เป็นฆราวาส ได้แก่ เสถียร โพธิ์นันทะ พ.อ.ปิ่น มุกขนันต์ อดีตอธิบดีกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ พลตรีทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ เป็นต้น

ง) นักพูดทางการเมือง

ในประเทศไทยยังไม่มีนักการพูดทางการเมืองโดยเฉพาะ แต่มีทหารที่ได้กลายเป็นนักพูด ซึ่งได้แก่ ฯพณฯจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้มีวาทะเป็นที่จับใจแก่ประชาชนเป็นอันมาก คำพูด

ของท่านมีน้ำหนัก และเน้นในเนื้อความตอนสำคัญๆ เนื้อความบางตอนเข้าใจให้ประชาชนอีกเหิม เกิดความรักชาติ บางตอนก็ให้ผู้ฟังเห็นคล้อยตามท่าน จึงสมควรยกย่องให้ท่านเป็นนักพูดทางการทหารที่ยอดเยี่ยมได้ผู้หนึ่ง

๒.๔ ทฤษฎีวาทวิทยาตะวันตกที่ประยุกต์มาใช้ในวาทวิทยาของไทย

หัวข้อนี้จะกล่าวถึงวาทวิทยาเชิงศิลปะกับวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งนำแนวคิดทฤษฎีวาทวิทยาตะวันตกมาประยุกต์ใช้และในปัจจุบันมีการเรียนการสอนกันในสถานศึกษาของไทย

๒.๔.๑ วาทวิทยาเชิงศิลปะ (Speech Art)

วาทวิทยาเชิงศิลปะ หรือ การพูดเชิงศิลป์ มีมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณและโรมัน โดยเริ่มที่อาณาจักรกรีซ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งอารยธรรมและความรู้ของชาวตะวันตก ประชาชนนิยมฝึกการพูดแบบ Oratory ซึ่งเป็นวิธีพูดในที่ชุมนุมชนแบบหนึ่งที่ต้องใช้ถ้อยคำภาษาที่ไพเราะ ลึกซึ้ง คมคายและมีพลัง เพื่อโน้มนำจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตามและยินดีกระทำการตอบสนองความต้องการของผู้พูด การพูดประเภทนี้เป็นที่นิยมชมชอบของชาวกรีกสมัยนั้นเป็นอันมาก ถึงกับมีการเปิดโรงเรียนสอนวิชาการพูดขึ้นเมื่อ ๕๐๐ ปีก่อน คริสตศักราช ณ กรุงเอเธนส์ วิชาการพูดนี้เรียกว่า Rhetoric (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ อธิบายว่า คือวาทศิลป์ ซึ่งหมายถึง ศิลปะในการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารให้ประทับใจ)

วิชา Rhetoric นี้มีครูสอนกันต่อๆมาหลายคน ครูที่สอนได้ดีเป็นพิเศษและมีชื่อเสียงในยุคนั้น คือ จอร์เจียส (Gorgios, Greek Sophist, 485-380 B.C.) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้พูดที่ใช้ถ้อยคำได้อย่างไพเราะจับใจผู้ฟังที่สุด

สำหรับนักพูดที่เป็นนักปรัชญาที่มีอิทธิพลสูงผู้หนึ่งในโลกตะวันตก และเป็นผู้เขียนหนังสือที่ใช้สอนในวิชาการพูดก็คือ อริสโตเติล ผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาของวิชา Rhetoric หรือ วิชาการพูด

นักพูดในสมัยกรีกโบราณที่มีชื่อเสียง นอกจากอริสโตเติล ยังมีต่อมาอีกหลายคนจนถึงยุคโรมัน และยุคตะวันตกสมัยใหม่ ซึ่งวิชาการพูดแพร่ขยายไปยังสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัยต่างๆ ในอเมริกานิยมใช้วิธีบรรยาย (Lecture) ในการสอนซึ่งต้องอาศัยศิลปะการพูดเข้าช่วยเป็นอันมาก

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทฤษฎีของการสื่อสารจึงเริ่มก่อตั้งขึ้นโดยค่อยๆแยกจากทฤษฎีทางสังคมวิทยา จิตวิทยาและภาษา กลายมาเป็นศาสตร์ใหม่ที่เรียกว่า การสื่อสารมวลชน (Mass communication study) และขยายตัวมาเป็นนิเทศศาสตร์ (Communication art and science) หรือเรียกสั้นๆว่า Communication arts

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่างๆในสหรัฐอเมริกามีหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาการพูดอยู่ใน Department of Speech ซึ่งสังกัดในคณะพฤติกรรมศาสตร์ (Faculty of Behavioral Science) บ้าง ในคณะศึกษาศาสตร์ (Faculty of Education) บ้างแล้วแต่นโยบายหรือปรัชญาของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง และ Department of Speech ก็มีการสอนวิชาการพูดหรือ Speech ทั้ง ๒ ด้าน คือ ด้านการพูดเชิงศิลปะ (Communication Art or Speech Communication) และด้านการพูดเชิงวิทยาศาสตร์ (Communication Disorders or Speech Science) ดังเช่น มหาวิทยาลัยแห่งรัฐโอไฮโอ (Ohio State University) หรือ มหาวิทยาลัยฟลอริดา (University of Florida) เป็นต้น

หลักสูตรวิชาการพูดเชิงศิลปะ หรือวาทวิทยาเชิงศิลป์ ประกอบด้วยสาขาวิชา วาทศิลป์ (Rhetoric) วิชาการพูดในที่สาธารณะ (Public Speaking) และการพูดประชาสัมพันธ์ (Public Relation Speaking) ซึ่งแต่ละสาขาวิชาประกอบด้วยรายวิชาต่างๆกันออกไป สำหรับสาขาวิชาการพูดในที่สาธารณะ (Public Speaking) ได้รับความสนใจจากนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนักศึกษาไทยนิยมเรียนวิชานี้และเรียนสำเร็จกลับมาทำงานด้านนี้โดยเป็นอาจารย์สอนตามมหาวิทยาลัยต่างๆทั้งของรัฐและของเอกชนในปัจจุบัน

๒.๔.๒ วาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ (Speech Science)

การพูดเชิงวิทยาศาสตร์ ยังไม่เป็นที่รู้จักหรือได้รับความสนใจในยุครีกและโรมันโบราณเหมือนการพูดเชิงศิลปะ แต่ก็เป็นที่น่าประหลาดใจ ที่มีชาวกรีกผู้หนึ่งซึ่งต่อมาได้รับการยกย่องว่าเป็นนักพูดฝีปากดีเยี่ยม และชาวโลกยอมรับนับถือกันมาจนถึงปัจจุบัน ชายผู้นั้นคือ ดิมอสเทนิส (Demosthenes) ผู้ซึ่งได้พิสูจน์ให้โลกเห็นว่า การพูดไม่ใช่เรื่องของพรสวรรค์โดยเฉพาะแต่ใครก็ตามที่ตั้งใจพากเพียรฝึกฝนรวมทั้งปรับปรุงแก้ไขตนเอง อย่างสม่ำเสมอและจริงจัง จะสามารถประสบความสำเร็จเป็นนักพูดที่ดีได้ทุกคน ดังนั้นอาจถือได้ว่า ดิมอสเทนิสเป็นคนแรกที่ริเริ่มเสนอแนวคิดด้านวาทวิทยาหรือการพูดเชิงวิทยาศาสตร์ให้ประจักษ์แก่สายตาของชาวโลกตั้งแต่ยุคกรีกโบราณก็ได้

ต่อมาถึงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปรากฏว่ามีผู้คนเจ็บป่วยเนื่องจากสมองได้รับบาดเจ็บ (Brain damaged) เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นมีอาการของอัมพาต อัมพฤกษ์ รวมทั้งมีความบกพร่องทางการพูด (Speech defects) เช่น มีปัญหาด้านภาษา (Aphasia) ออกเสียงไม่ถูกต้อง (Misarticulation) จังหวะการพูดผิดปกติ (Rhythm disorders) เป็นต้น จนทำให้มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อหาวิธีแก้ไขความบกพร่องทางการพูดเนื่องจากสมองบาดเจ็บ (Speech defects due to the brain damaged) โดยเฉพาะในวงการแพทย์ทางสมองผู้หนึ่งชื่อ พอล โบรคา (Paul Broca)^{๕๗} ได้ศึกษาวิจัยพบว่าศูนย์ที่ควบคุมการพูดของคนเราอยู่ที่บริเวณด้านล่างของสมอง

^{๕๗} Mildred F. Berry add Jon Eisenson, **Speech Disorders, Principle and Practices of Therapy**, (New York: Appleton-Century-Crofts, 1956), p. 57, p. 388.

ส่วนหน้า (The lower section of the frontal lobe) ซึ่งต่อมาบริเวณนี้ได้ชื่อว่า Broca's area โดยตั้งตามชื่อของ Broca เป็นการให้เกียรติแก่ผู้ค้นพบ ต่อมาได้มีการค้นคว้าเพิ่มเติมโดยนักวิจัยคนอื่นๆ ซึ่งได้พบว่าบริเวณอื่นอีกที่ช่วยด้านการพูดโดยอยู่ที่สมองด้านข้าง (Parietal lobes) ใต้บริเวณเพทนาการสำคัญ (below the major sensory areas) รวมเรียกว่า Broca's areas แต่อย่างไรก็ตาม ศูนย์ควบคุมการพูดก็คือ Broca's areas (Speech Elaboration) อยู่ที่สมองส่วนหน้าซีกซ้ายในผู้ที่ถนัดมือขวา

ความสนใจด้านการพูดหรือวาทวิทยาในเชิงวิทยาศาสตร์ ดังกล่าวข้างต้น ได้แพร่ขยายจากประเทศแถบยุโรปไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา และแพร่หลายไปทั่วในวงการศึกษา มหาวิทยาลัยต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา มีการเรียนการสอนวิชาวาทวิทยา โดยมี Department of Speech ซึ่งบรรจุหลักสูตรวิชาการพูดหรือวาทวิทยาทั้งเชิงศิลปะและเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ละด้านมีรายวิชาของตน โดยเฉพาะ นักศึกษาสามารถเลือกเรียนในด้านที่ตนถนัดตามความสนใจ แต่บางมหาวิทยาลัยก็แยกแต่ละด้านออกไปชัดเจน เช่น วาทวิทยาเชิงศิลปะ (Speech Art or Speech Communication) อาจสังกัดอยู่ใน College of Behavioral Science ส่วนวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ (Communication Disorders) อาจสังกัดอยู่ใน College of Education หรืออยู่ใน College of Medicine ก็มี แล้วแต่นโยบายของมหาวิทยาลัยนั้นๆ

วิชาการพูดหรือวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์นี้ หากเทียบกับด้านวาทวิทยาเชิงศิลปะแล้ว จะเห็นว่ามีความเป็นมาหรืออายุน้อยกว่าการพูดเชิงศิลปะซึ่งมีมาแต่ยุคกรีกโบราณ แต่ในปัจจุบันก็ได้รับความสนใจทั้งในวงการศึกษาและทั่วไปไม่น้อยในประเทศอเมริกา นักศึกษาสนใจศึกษาวิชาด้านนี้กันมาก ผู้ที่เรียนใกล้สำเร็จ ก็จะมีหน่วยงานเช่น โรงพยาบาล หรือโรงเรียน มาขอจองตัวไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ออกไปทำงานกับสถาบันเหล่านั้นๆ

สำหรับรายวิชาในวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ ได้แก่ การผลิตการพูด (Speech Production) วาทพยาธิวิทยา (Speech Pathology) วาทบำบัด (Speech Therapy) และ โสตสัมผัสวิทยา (Audiology)

วิชาวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ (Speech Science) พึ่งจะเป็นที่รู้จักในวงการศึกษาของไทยเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง เมื่อผู้ที่ได้รับทุนรัฐบาลไปศึกษาวิชาการแก้ไขความบกพร่องทางการพูด หรือ วาทบำบัด (Speech Therapy) ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและเรียนสำเร็จกลับมาทำงานที่กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อพ.ศ. ๒๕๑๔ และในเวลาเดียวกันก็มีผู้เรียนสำเร็จวิชา วาทพยาธิวิทยา (Speech Pathology) มาจากประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นเดียวกัน และมาทำงานประจำที่คลินิกแก้ไขความผิดปกติของการพูด ภาควิชาโสต ศอ นาสิก โรงพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งสองหน่วยงานได้ร่วมมือกันทำงานด้านแก้ไขความบกพร่องทางการพูด แต่ต่อมาผู้ทำงานที่กระทรวงศึกษาธิการได้โอนไปรับราชการที่มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ทั้งสามสถาบันจึงได้ร่วมมือกันดำเนินงานต่อมาในช่วงระยะบุกเบิก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้สร้างแบบทดสอบการออกเสียงพูด (Articulation Test) ซึ่งใช้ร่วมกันทั้งสามสถาบันในระยะแรกๆ ภายหลังแต่ละแห่งต่างก็ปรับปรุงเพื่อใช้ของตนตามความเหมาะสม นอกจากนี้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยังให้การฝึกอบรมด้านแก้ไขความบกพร่องทางการพูดแก่บุคลากรจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กรมประชาสัมพันธ์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต) และเปิดบริการแก้ไขความบกพร่องทางการพูดให้แก่นักเรียนของโรงเรียนประถมสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้ขยายบริการไปถึงโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ โรงเรียนสอนนักเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน (ต.ช.ด.) ด้วยการให้การฝึกอบรมแก่ครูผู้สอน และสร้างแบบฝึกการพูดเพื่อเป็นคู่มือประกอบการสอนภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา

ต่อมามหาวิทยาลัยมหิดลได้เปิดสอนหลักสูตรปริญญาโท ปริญญาตรี วิชาความผิดปกติทางการสื่อความหมาย (Communication Disorders) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ก็ได้ให้ความร่วมมือด้วยการช่วยสอนในบางรายวิชา และเมื่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้เปิดสอนในบางรายวิชาการสอนผู้มีความบกพร่องทางการได้ยินในระดับประกาศนียบัตรวิชาเฉพาะซึ่งพัฒนาเป็นระดับปริญญาโท ต่อมามีรายวิชาด้านความบกพร่องทางการพูดและวิธีแก้ไขอยู่ด้วย ก็ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยมหิดลเช่นเดียวกัน

งานด้านแก้ไขความบกพร่องทางการพูดอันเป็นงานการพูดหรือวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งเริ่มขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่ประมาณปี ๒๕๑๔ และค่อยๆ พัฒนาเป็นลำดับจากการร่วมมือกันในระยะเริ่มต้นของ ๓ หน่วยงาน คือ ๑) หน่วยงานนิเทศก์ กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ๒) คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล และ ๓) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ดำเนินงานต่อเนื่องมาเป็นลำดับจากความไม่เข้าใจงานด้านนี้ของบุคคลทั่วไปในระยะแรกเริ่ม ได้นำไปสู่ความเข้าใจดีขึ้นเป็นลำดับ ครูและผู้ปกครองเริ่มเห็นความจำเป็นของการแก้ไขความบกพร่องทางการพูด เพื่อเสริมทักษะการใช้ภาษาพูดของนักเรียนและบุตรหลานของตนมากขึ้น ปัจจุบันหลายโรงเรียนมี “คลินิกภาษา” มีหน่วยงานที่เรียกว่า “ยามภาษา” เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านการพูด มหาวิทยาลัยบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มีสอนรายวิชา ความบกพร่องด้านการพูด ให้แก่นิสิตคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีรายวิชาการแก้ไขความบกพร่องทางการพูด ในหลักสูตรปริญญาโท การสอนผู้มีความบกพร่องทางการได้ยิน ของภาควิชาการศึกษาพิเศษ และหลักสูตรปริญญาตรี ภาควิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะงานด้านการพูดเชิงวิทยาศาสตร์ของไทยในปัจจุบัน จะเริ่มมีผู้เข้าใจ และเห็นความสำคัญพอสมควรแล้ว แต่ดูเหมือนจะอยู่ในวงจำกัด คือวงการสถานศึกษามากกว่า

เพราะคนทั่วไปเมื่อพูดถึงเรื่องของการพูดแล้วมักจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องการพูดในที่สาธารณะ เป็นเรื่องของนักพูดหรือผู้ที่ทำงานด้านโฆษกหรือพิธีกรเท่านั้น จึงเป็นเรื่องที่ต้องพัฒนากันต่อไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพูดหรือวาทวิทยาซึ่งมีทั้ง วาทวิทยาเชิงศิลปะ (Speech Art) และวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ (Speech Science) นี้ แม้จะมีลักษณะที่เป็นเอกเทศ แต่ก็เกี่ยวเนื่องกัน ผู้ที่ใส่ใจใคร่เป็นนักพูดฝึกปากเยี่ยม อันเป็นเรื่องของวาทวิทยาเชิงศิลปะ แต่หากมีข้อบกพร่องทางการพูดบางประการ เช่น เสียงแหบแห้ง จังหวะการพูดไม่ดี พูดไม่ชัด เป็นต้น วาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์จะช่วยบำบัดปัญหาเหล่านี้ได้ ดังที่ติโมสเทนิส นักพูดคนสำคัญของยุคกรีกโบราณ ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การพูดไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องของพรสวรรค์เท่านั้น แต่พรแสวงก็อาจช่วยให้เป็นนักพูดที่ดีได้

๒.๔.๓ แนวคิดทฤษฎีวาทวิทยาตะวันตกที่ประยุกต์มาใช้ในประเทศไทย

แนวคิดทฤษฎีวาทวิทยาตะวันตกที่นำมาใช้ในประเทศไทยเกี่ยวกับวาทวิทยาเชิงศิลปะ และเน้นการพูดในที่ชุมนุมชน (Public speaking) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคนไทยเห็นความสำคัญของการพูดหรือวาทวิทยามาช้านานแล้ว ทั้งสนใจเรื่องของการพูดดี พูดไพเราะ พูดให้จับใจคนฟัง และต่อมาเมื่อมีการเรียนการสอนด้านการพูดที่มีหลักการและแบบแผนตามแบบวาทวิทยาตะวันตก ซึ่งคนไทยที่มีโอกาสไปศึกษาได้นำมาประยุกต์ใช้ของไทย ส่งผลให้วาทวิทยาเชิงศิลปะพัฒนาขึ้นอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของสากลนิยม โดยเฉพาะการพูดในที่ชุมนุมชน ได้รับความสนใจจากนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปมากขึ้น เห็นได้จากในปัจจุบันมีการเรียนการสอนวิชาการพูดทั้งในระดับอุดมศึกษาและมัธยมศึกษา และหน่วยงานเอกชนนอกเหนือจากวงการศึกษาที่มีการจัดการฝึกอบรมศิลปะการพูดในที่ชุมนุมชน หรือการอบรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ให้แก่บุคลากรของหน่วยงานหรือบุคคลทั่วไป

สำหรับแนวคิดเชิงทฤษฎีทางวาทวิทยาที่นำมาใช้ในไทยมักเป็นแนวคิดที่ถือเป็นอมตะ (Classic) นั่นคือทฤษฎีของอริสโตเติล ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาของวิชาวาทวิทยาเชิงศิลปะ อาจมีทฤษฎีของลาสเวลล์ หรือ ทฤษฎีของเบอร์โร (กล่าวไว้ในข้อ ข. ทฤษฎีวาทวิทยาหรือทฤษฎีการสื่อสารด้วยการพูดทางตะวันตก) บ้างแต่ก็อยู่ในรูปแบบ ขององค์ประกอบ ๓ คือ ผู้ส่งสาร สาร ที่ส่ง และผู้รับสาร ซึ่งนำไปสู่หลักการวิเคราะห์ผู้พูด ผู้ฟัง และสารหรือเนื้อหาที่พูด รวมถึงการพัฒนาการพูดเพื่อให้เกิดประสิทธิผล หรือการพูดเพื่อให้สัมฤทธิ์ผล

๒.๔.๔ หลักการพูดเพื่อประสิทธิผล

การพูดเพื่อให้เกิดประสิทธิผล หรือการพูดเพื่อสัมฤทธิ์ผลนั้น ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๕๘} อธิบายว่าประสิทธิผล น. ผลสำเร็จ ผลที่เกิดขึ้น ส่วนคำว่า

^{๕๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๗๑๓ และ ๑๒๑๑.

สัมฤทธิ์ น.ความสำเร็จในคำว่าสัมฤทธิ์ผล ดังนั้นการพูดเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล หรือการพูดเพื่อประสิทธิผล ก็คือการพูดเพื่อให้เกิดความสำเร็จนั่นเอง

โดยปกติผู้พูดทุกคนเมื่อพูดให้ผู้ใดฟัง ย่อมมุ่งหวังให้ประสบผลสำเร็จเสมอ กล่าวคือต้องการให้ผู้ฟังมีปฏิกิริยา ตอบสนองตรงตามที่คุณผู้พูดตั้งจุดประสงค์ไว้ ดังนั้นในการพูดต่อที่ประชุม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพูดเชิงศิลปะ จึงต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับหลักการของการพูดเพื่อให้เกิดประสิทธิผลคือ ได้ผลสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายที่คุณผู้พูดกำหนดไว้ในครั้งนั้นๆ

๒.๔.๔.๑ หลัก ๑๐ ประการ เพื่อประสิทธิผลในการพูด

หลักการพูดเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลหรือเกิดประสิทธิผลนั้น ประสงค์ ราชณสุข^{๕๙} ได้นำเสนอไว้ ๑๐ ประการคือ แนวความคิดดี ๑ มีวัตถุประสงค์ ๑ ตรงหลักการ ๑ ผ่านวิเคราะห์ ๑ เสียงเหมาะสม ๑ อุดมสาระ ๑ บุคลิกลักษณะเด่น ๑ เน้นความกระชับ ๑ สร้างความประทับใจ ๑ และใช้ภาษาถูกต้อง ๑

หลักทั้ง ๑๐ ประการดังกล่าว อาจสรุปสาระสำคัญของแต่ละหลักได้ดังนี้

๑) แนวความคิดดี คือ ก่อนพูดทุกครั้งผู้พูดต้องคิดไตร่ตรองให้ดี ควรเป็นแนวคิดริเริ่มของตนเอง ไม่ได้ไปลอกเลียนแบบของใครมา ควรเป็นแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ ที่พัฒนาขึ้นมาจากเขาว์ปัญญา ความรู้ ประสบการณ์ ของผู้พูดเอง และจัดระบบแนวความคิดทั้งหมดมิให้สับสน

๒) มีวัตถุประสงค์ กำหนดวัตถุประสงค์ในการพูดครั้งนั้นๆ ให้แน่นอนว่าเป็น การพูดให้ความรู้ การพูดเพื่อชักจูงใจ หรือการพูดเพื่อความเพลิดเพลินและจรรโลงใจจากกำหนดวัตถุประสงค์เดียวเป็นหลัก อีกสองประการเป็นวัตถุประสงค์รองก็ได้ และควรกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะในแต่ละครั้งให้ชัดเจน ว่าต้องการการตอบสนองอย่างไรจากผู้ฟัง

๓) ตรงหลักการ หมายถึง เมื่อกำหนดตามข้อ ๒ ชัดเจนแล้ว ควรปฏิบัติให้ตรงตามหลักของการพูดประเภทนั้นๆ ตลอดถึงตรงกับหลักการใช้เสียงให้เหมาะสมกับเรื่องที่พูดใช้ภาษาให้เหมาะสมตรงตามหลักการของไวยากรณ์ หรือของระดับบุคคล เป็นต้น

๔) ผ่านวิเคราะห์ ก่อนพูดทุกครั้ง ต้องมีการวิเคราะห์ผู้ฟังเกี่ยวกับ เพศ วัย วุฒิ อาชีพ ความสนใจพิเศษ วิเคราะห์ตัวผู้พูดเองว่ามีความถนัดในด้านใด มีน้ำเสียงเหมาะกับเรื่องประเภทใด เพื่อการเลือกเรื่องให้เหมาะสม รวมทั้งต้องวิเคราะห์เนื้อหาของเรื่อง ตัวอย่างประกอบให้เหมาะสมกับผู้ฟัง และต้องไม่ลืมวิเคราะห์สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมในการพูดประกอบด้วย

๕) เสียงเหมาะสม หมายถึง ผู้พูดต้องรู้จักใช้น้ำเสียงให้เหมาะสมกับเรื่องที่พูด มีน้ำเสียงแจ่มใส กังวานนุ่มนวล รู้จักเน้นน้ำหนัก ทอระยะ จังหวะจะโคน ใส่อารมณ์และความรู้สึกลง

^{๕๙} ประสงค์ ราชณสุข, การพูดเพื่อประสิทธิผล, หน้า ๘-๑๕.

ในน้ำเสียงได้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาที่พูดอันจะส่งผลให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ เพลินในน้ำเสียง ตี๋มด้าใน “รส” ของถ้อยคำของผู้พูดตั้งแต่ต้นจนจบ

๖) อุดมสาระ ในการพูดทุกครั้งผู้พูดควรเตรียมเนื้อหาสาระที่เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ฟัง เสริมสร้างความคิดและสติปัญญา มีเหตุผลและหลักฐานอ้างอิงน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะในการพูดให้ความรู้ ผู้พูดต้องคำนึงสารประโยชน์เป็นสำคัญ แม้ในการพูดเพื่อให้ความบันเทิง ซึ่งไม่จำเป็นต้องคำนึงเรื่องความรู้มากนัก แต่ถ้าผู้พูดสามารถฝากสาระหรือข้อคิดเล็กๆ น้อยๆ บางประการแก่ผู้ฟังได้ จะทำให้การพูดครั้งนั้นประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

๗) บุคลิกลักษณะเด่น ผู้พูดที่มีบุคลิกภาพดีเด่น เช่น มีสง่าผ่าเผย สดใส สุขภาพ นุ่มนวล เป็นกันเอง ชวนให้ผู้ฟังอบอุ่นใจ หรือมีอารมณ์ขันทำให้ผู้ฟังสบายใจ จะช่วยสร้างบรรยากาศที่อุดมไมตรีจิตระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังประทับใจในการพูดครั้งนั้นๆยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้พูดจึงควรศึกษาเกี่ยวกับเรื่องบุคลิกภาพ และพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้ดีขึ้นทั้งในด้านทางกายและทางใจ ทางกายหรือบุคลิกภาพภายนอกได้แก่ รูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง การแสดงสีหน้า การใช้สายตา การแต่งกาย รวมถึงการใช้เสียงและการพูด ส่วนทางใจหรือบุคลิกภาพภายใน ซึ่งได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความจริงใจ ความจริงจัง ความกระตือรือร้น ความคิดริเริ่ม และอารมณ์ขันเหล่านี้ ผู้พูดควรพยายามสร้างเสริมให้เกิดขึ้นแก่ตัวเองเพื่อการเป็นผู้พูดที่ดี

๘) เน้นความกระชับ หมายถึงในการพูดผู้พูดต้องรู้วิธีพูดให้ผู้ฟังเกิดความกระชับในสาระที่นำเสนอด้วย ซึ่งอาจทำได้โดยการใช้วิธีการเปรียบเทียบ ยกหลักฐานอ้างอิง ยกตัวอย่าง และใช้สถิติสนับสนุน ประกอบในการพูดแต่ละครั้ง

๙) สร้างความประทับใจ การสร้างความประทับใจให้บังเกิดแก่ผู้ฟัง จะช่วยให้ผู้พูดประสบความสำเร็จในการพูด ซึ่งอาจทำได้โดย การใช้สีหน้า สายตา ท่าทางประกอบการใช้เสียง เป็นต้นว่า เน้นเสียงหนักเบา สูงต่ำ แฝวเสียง ทอดเสียง หยุดเว้นช่วงระยะที่เหมาะสม แสดงความจริงจัง และจริงใจขณะพูด จะทำให้การพูดครั้งนั้นมีชีวิตชีวา และประทับใจผู้ฟังตลอดเวลาที่พูด นอกจากการใช้น้ำเสียงแล้ว การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่เหมาะสม มีชีวิตชีวา เร้าอารมณ์ชวนให้ผู้ฟังสร้างภาพในมโนตามไปด้วยในขณะที่ฟังผู้พูด ทั้งทำให้ผู้ฟังเพลิดเพลินติดตรึงใจใคร่ฟังต่อ และที่สำคัญคือ การใช้อารมณ์บท และบทสรุปในการพูด ผู้พูดควรเปิดฉากการพูดได้อย่างเร้าใจ ตรงประเด็น เป็นการชักชวนผู้ฟังได้ใคร่ติดตามต่อเนื่องในเนื้อหา และสุดท้ายปิดฉากการพูดได้อย่างสวยงาม สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ฟังไปอีกยาวนาน

๑๐) ใช้ภาษาถูกต้อง ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร ผู้พูดที่สามารถใช้ภาษาในการพูดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ย่อมสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้พูดจึงควรศึกษาหลักการใช้ภาษาให้ถูกต้องทั้งวจนภาษาหรือภาษาถ้อยคำ และอวัจนภาษาหรือภาษาท่าทาง และ

นำมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับระดับของผู้ฟัง รวมถึงเหมาะโอกาสและสถานการณ์ในการพูดทุกครั้ง ก็จะประสบผลสำเร็จในการพูดเป็นอย่างดี

๒.๔.๔.๒ การใช้วัจนภาษา

ภาษาเป็นหัวใจของการสื่อสาร ดังนั้นผู้พูดจึงต้องศึกษาหลักการใช้ภาษาทั้งในด้าน วัจนภาษาและอวัจนภาษา เพื่อใช้ในการพูดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

วัจนภาษา (Verbal language)^{๖๐} หมายถึง ภาษาถ้อยคำได้แก่ คำพูด หรือตัวอักษร ที่กำหนดใช้ร่วมกันในสังคม ซึ่งหมายรวมทั้งเสียงและลายลักษณ์อักษร ภาษาถ้อยคำเป็นภาษา ที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างมีระบบ มีหลักเกณฑ์ทางภาษาหรือไวยากรณ์ ซึ่งคนในสังคมต้องเรียนรู้และ ใช้ภาษาในการฟัง พูด อ่าน เขียน และคิด วัจนภาษา แบ่งออกเป็น ภาษาพูด กับภาษาเขียน

การใช้ภาษาถ้อยคำเป็นทักษะพื้นฐานของการพูด ผู้พูดจะต้องฝึกฝนการใช้คำพูดให้ ถูกต้อง สื่อความหมายให้ชัดเจน และเหมาะกับบุคลิกภาพของผู้พูด

การพัฒนาการใช้ถ้อยคำนั้น ศาสตราจารย์อำไพ สุจริตกุล ได้เสนอแนะ “บัญญัติ ๑๐ ประการในการใช้ถ้อยคำ”^{๖๑} ไว้ดังนี้

- ๑) ใช้คำให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย โดยใช้คำ วลี และประโยค ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของภาษา
- ๒) ออกเสียงคำให้ถูกต้องชัดเจน โดยเฉพาะการออกเสียง ร ล และคำควบกล้ำ
- ๓) ใช้คำสุภาพ ห้ามใช้คำคะนองหรือคำแสลงใส่ตผู้ฟัง
- ๔) พูดประโยคสั้นกะทัดรัดแต่กินความกว้าง ผู้พูดควรสะสมถ้อยคำสั้น กะทัดรัด แต่คมคายและมีความหมายกินใจ เมื่อถึงคราวพูดจะได้นำมาใช้พูดได้ทันที ตัวอย่าง เช่น คนเห็นคนเป็นคนนั้นแหละคน (วาทะของหลวงวิจิตรวาทการ)
- ๕) ประหยัดคำ การประหยัดคำทำให้การพูดไม่เยิ่นเย้อ ได้เนื้อหาสาระครบถ้วน ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้รวดเร็วอีกด้วย ตัวอย่างการใช้คำฟุ่มเฟือย เช่น เธอใส่เสื้อผ้าพัสดราภรณ์อันพราวแพรว (เธอสวมเสื้อผ้าพราวแพรว)
- ๖) ใช้คำให้ตรงความหมาย การใช้ถ้อยคำตรงความหมายที่ต้องการ ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ การพูดครั้งนั้นย่อมสัมฤทธิ์ผล
- ๗) ใช้คำง่ายๆ ที่คนส่วนมากเข้าใจได้ทันที

^{๖๐}วัจนภาษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter5-1.html [๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘].

^{๖๑}อำไพ สุจริตกุล และ ธิดา โมสิกรัตน์, **การพูด (๑)**, เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑๓-๔๑๕.

๘) ไม่ใช้คำต่างประเทศปะปนกับคำไทย

๙) ไม่ควรใช้สำนวนต่างประเทศ

๑๐) ใช้คำขยายให้ถูกหลักภาษา การวางคำขยายผิดที่จะทำให้ความหมายผิดไปทันที เช่น ร้านนี้มีหม้อทำพื้นญี่ปุ่น

๒.๔.๔.๓ การใช้วัจนภาษา

ในการพูดนอกจากผู้พูดจะต้องใช้วัจนภาษาหรือภาษาถ้อยคำ รวมทั้งรู้หลักการพัฒนาภาษาถ้อยคำดังกล่าวในข้อ ๒.๔.๒.๒ แล้ว ผู้พูดต้องรู้จักการใช้วัจนภาษาประกอบด้วย เพื่อให้การพูดมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

อวัจนภาษา (Non-verbal language)^{๖๒} หมายถึงเป็นการสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ ทั้งที่เป็นภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาที่มนุษย์ใช้สื่อสารกัน โดยใช้ท่าทาง น้ำเสียง สายตา หรือใช้วัตถุการใช้สัญญาณและสิ่งแวดล้อมต่างหรือแสดงออกทางด้านอื่นที่สามารถรับรู้กันได้ สามารถแปลความหมายได้และทำความเข้าใจต่อกันได้

รองศาสตราจารย์ ดร.สวณิต ยมาภัย^{๖๓} ได้อธิบายเกี่ยวกับอวัจนภาษาไว้พอสรุปสาระสำคัญได้ว่า อวัจนภาษา คือ กิริยาอาการต่างๆ ที่ปรากฏออกมาทางร่างกายของมนุษย์ เป็นส่วนใหญ่ และสามารถสื่อความหมายได้ จึงมีผู้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กายภาษา (body language)

อวัจนภาษาอาจแยกประเภทได้ถึง ๗ ประเภทด้วยกัน ได้แก่

๑) เทศภาษา (proxemics) หมายถึง ภาษาที่ปรากฏขึ้นจากลักษณะของสถานที่ที่บุคคลทำการสื่อสารกันอยู่ รวมทั้งจากช่วงระยะที่บุคคลทำการสื่อสารอยู่ห่างจากกัน ตัวอย่างเช่น บุคคลสองคน ต่างเพศกันนั่งอยู่บนม้านั่งเดียวกัน (สถานที่) ห่างกันประมาณหนึ่งคืบ หรือน้อยกว่านั้น (ช่วงระยะ) ย่อมสื่อความหมายได้ว่า บุคคลทั้งสองมีความสัมพันธ์กันเป็นพิเศษ มิใช่ผู้ที่รู้จักกันธรรมดาๆ

๒) กาลภาษา (chonemics) การใช้เวลาเป็นอีกวิธีหนึ่งของการสื่อสารเชิงอวัจนะ เพื่อแสดงเจตนาของผู้ส่งสารที่จะก่อให้เกิดความหมายเป็นพิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้รับสารตัวอย่างเช่น บุคคลที่นัดกับผู้อื่นแล้วไปตรงตามเวลา ย่อมจะสื่อความหมายได้ว่า ตนให้เกียรติและเห็นความสำคัญของผู้นั้น ซึ่งส่งผลต่อไปทำให้ผู้ที่ตนติดต่อบังเกิดความนิยมเชื่อถือและไว้วางใจ หรือ

^{๖๒} อวัจนภาษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.ipesp.ac.th/learning/thai/chapter2-3.html [๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘].

^{๖๓} สวณิต ยมาภัย, การสื่อสารด้วยภาษา, เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๑ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑-๕๐.

ตัวอย่างบุคคลที่ไปรอพบอีกบุคคลหนึ่งนานถึง ๑ ชั่วโมง ย่อมส่งสารให้ทราบได้ว่า เขามีธุระสำคัญมาก จึงรอได้นานถึงขนาดนั้น

๓) เนตรภาษา (oculesics) หมายถึง อวัจนภาษา ที่เกิดจากการใช้ดวงตาหรือสายตา เพื่อสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความประสงค์ และทัศนคติบางประการในตัวผู้ส่งสาร โดยปกติผู้ส่งสารกับผู้รับสาร หรือผู้พูดกับผู้ฟังจะสบตากันขณะสนทนา ซึ่งแสดงถึงความสนใจและใส่ใจต่อสารหรือเรื่องที่พูดขณะนั้น ถ้าขาดการสบตากัน ก็เท่ากับบอกให้รู้ว่าการสนทนาและความใส่ใจ นอกจากนี้ พฤติกรรมของดวงตาคนเรา ขณะที่สื่อสารกันนั้น นอกจากการมอง การจ้อง การขำเล็งแล้วยังรวมไปถึงการหรี่ตา ซึ่งแสดงถึงความสงสัยไม่แน่ใจ หรือการลืมตาโต (ดังสำนวนไทยที่ว่า ตาลูกโพล่ง หรือตาลูก) แสดงถึงความพิศวง ความตื่นเต้นและความต้องการอย่างยิ่ง เป็นต้น

๔) สัมผัสภาษา (haptics) หมายถึง อวัจนภาษาที่เกิดจากการใช้อาการสัมผัส เพื่อสื่อสารความรู้สึกและอารมณ์ตลอดจนความปรารถนาที่ฝังลึกอยู่ในใจของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เช่น การสัมผัสแขนของคนเจ็บที่กำลังนอนอยู่ในโรงพยาบาลเพียงเบาๆ จะสื่อสารความเห็นอกเห็นใจไปยังคนเจ็บ และก่อให้เกิดกำลังใจแก่คนเจ็บได้อย่างดียิ่ง หรือการจับมือกันซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางตะวันตก แต่ปัจจุบันทางตะวันออกกลับมาใช้นั้น บอกลักษณะของความเป็นมิตรหรือสื่อสารว่าเป็นการผูกไมตรีจิตกัน

๕) อาการภาษา (Kinesics) หมายถึง อวัจนภาษา ที่อยู่ในรูปของการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อสื่อสาร อันได้แก่ การเคลื่อนไหว ศีรษะ แขน ขา และลำตัว เป็นต้น ตัวอย่างเช่น สันศีรษะแสดงอาการปฏิเสธ กวักมือแสดงการเรียกให้เข้ามาหา ซึ่งลักษณะนี้จะมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะวัฒนธรรมตะวันตกจะหงายมือขึ้นและกระดิกนิ้วเข้าหาตัวเอง ตรงข้ามกับวัฒนธรรมของไทย ซึ่งคว่ำมือลงแสดงกิริยากวักมือ จึงเป็นเรื่องที่ผู้ส่งสารพึงสังเกตและพิจารณาใช้ให้เหมาะสมกับผู้รับสาร

๖) วัตถุภาษา (objectics) หมายถึง อวัจนภาษา ที่เกิดจากการใช้และเลือกวัตถุมาใช้ เพื่อแสดงความหมายบางประการให้ปรากฏ วัตถุในที่นี้หมายถึง สิ่งของทุกขนาดทุกลักษณะที่สามารถใช้ส่งสารได้ รวมทั้งเครื่องแต่งกาย ได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องประดับและของใช้ติดตัว ตัวอย่าง เช่น แฟชั่น การแต่งกายของบุคคล สามารถบ่งบอกถึงสถานภาพ รสนิยม ตลอดจนอุปนิสัย ได้อย่างชัดเจน แม้แต่การใช้รถยนต์ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของวัตถุภาษาที่บุคคลจำนวนมากใช้เพื่อเป็นเครื่องแสดงฐานะหรือบิตบังฐานะที่แท้จริงของตน

๗) ปริภาษา (vocalics หรือ paralanguage) หมายถึง อวัจนภาษาที่เกิดจากการใช้น้ำเสียงประกอบถ้อยคำที่พูดออกไป น้ำเสียงที่เปล่งออกไปไม่ใช่ถ้อยคำ แต่แนบสนิทยู่โดยรอบถ้อยคำจนยากที่จะแยกออกจากถ้อยคำได้ ตามปกติในการสื่อสารระหว่างบุคคล น้ำเสียงจะมีความสำคัญมากในการสื่อความหมาย ทั้งนี้รวมถึงคุณสมบัติของเสียง ได้แก่ ความดัง ระดับความทุ้ม

แหลม ความเร็ว จังหวะ ความชัดเจน และคุณภาพ (หมายถึง อวัยวะที่ทำให้เกิดเสียง) ซึ่งผู้ใช้น้ำเสียงอาจบังคับให้ส่งสารได้ในลักษณะต่างๆกัน ตัวอย่างเช่น หัวหน้างานบอกให้ลูกน้องออกไปได้ว่า “เชิญ” ถ้าใช้น้ำเสียงเรียบๆ ระดับเสียงดังธรรมดา แสดงว่าบอกกล่าวธรรมดา แต่ถ้าใช้ระดับเสียงสูงดังกว่าปกติอาจสื่อสารได้ว่า หัวหน้างานคงไม่พอใจ หรือมีอารมณ์หงุดหงิด หรือต้องการประชดประชัน ลูกน้องก็เป็นได้

ในขณะที่บุคคลกระทำการสื่อสารเฉพาะหน้ากัน ย่อมจะต้องใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ภาษาทั้งสองประเภทจึงมีความสัมพันธ์กันเป็น ๕ ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

๑) ซ้ำกัน เป็นการใช้ทั้งวัจนภาษา และอวัจนภาษาในเวลาเดียวกัน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจตอบคำถามของเด็กที่ต้องการไปยังสถานที่แห่งหนึ่ง โดยการชี้มือไปยังสถานที่นั้นพร้อมกับพูดออกไปด้วย

๒) แย้งกัน บางครั้งอาจมีการใช้อวัจนภาษาที่แย้งกันกับคำพูดหรือวัจนภาษาของบุคคลผู้นั้นเองก็ได้ เช่น พูดว่า ขนมอร่อย แต่สั่นศีรษะในขณะที่พูด ซึ่งอาจต้องการพูดในลักษณะล้อเล่น หรือสร้างอารมณ์ขันก็ได้

๓) แทนกัน อาจใช้อวัจนภาษา แทนวัจนภาษาในบางครั้ง เช่น พระภิกษุเมื่อท่านรับนิมนต์ ท่านจะต้องรับด้วยอาการดุขฎิ (นิ่ง) ซึ่งเป็นอวัจนภาษาอย่างหนึ่ง มีค่าเท่ากับถ้อยคำว่า “รับได้” นั่นเอง

๔) เสริมกัน อวัจนภาษาอาจเพิ่มหรือเสริมน้ำหนักให้แก่คำพูด หรือวัจนภาษาได้ โดยเฉพาะคำพูดที่ผู้ใช้ต้องการแสดงอารมณ์หรือแสดงภาพให้เห็นจริงเห็นจัง เช่น ใช้สองมือกุมขมับทั้งสองข้าง พร้อมทั้งพูดว่า ปวดศีรษะ จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนขึ้น

๕) เน้นกัน อวัจนภาษาอาจช่วยเน้นวัจนภาษา หรือคำพูดให้มีน้ำหนักเพิ่มขึ้น เช่น ขณะพูดมีการบังคับเสียงให้ดังกว่าปกติ หรือเคลื่อนไหวมือและแขนประกอบการพูดเหล่านี้ เป็นการใช้อวัจนภาษาน้ำหนักถ้อยคำที่พูด หรือวัจนภาษานั้นเอง

ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษามีส่วนสำคัญในการสื่อสารด้วยการพูด และเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ช่วยให้การพูดเกิดประสิทธิผลสมดังความต้องการของผู้พูด

๒.๔.๔ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวาทวิทยา

ก. จิตวิทยา

จิตวิทยา คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับจิตใจ (กระบวนการของจิต) กระบวนการคิด และพฤติกรรมของมนุษย์ ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์^{๖๔}

^{๖๔}จิตวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: th.wikipedia.org/wiki/จิตวิทยา.

การพูดเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งแสดงออกเมื่อต้องการสื่อสารระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การพูดจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผู้พูดและผู้ฟัง การพูดจึงจะเกิดประสิทธิผล

๑. องค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผู้พูด

องค์ประกอบทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยให้การพูดประสบผลสำเร็จ ประการแรกก็คือ บุคลิกภาพของผู้พูด ซึ่งหมายถึง ผู้พูดจะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี (Good Personalities)

บุคลิกภาพหรือบุคลิกลักษณะ หมายถึง “ลักษณะประจำตัวและวิธีแสดงออกโดยนัยแห่งระบบจิตและระบบกาย ซึ่งเผยให้เห็นแนวทางการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม”^{๖๕}

สุภาวดี แสงพลสิทธิ์ และคนอื่นๆ กล่าวว่า “บุคลิกภาพ คือพฤติกรรมทั้งปวงของมนุษย์ ที่แสดงออกทางร่างกายและจิตใจ”^{๖๖}

เดล คาร์เนกี กล่าวไว้ว่า “บุคลิกลักษณะ – ถ้ายกเว้นการเตรียมพูดเสียแล้ว – อาจกล่าวได้ว่า เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการพูดในที่ชุมนุม”^{๖๗}

จากคำอธิบายความหมายของบุคลิกภาพข้างต้น พอจะประมวลได้ว่า บุคลิกภาพก็คือ พฤติกรรมหรือลักษณะประจำตัวของมนุษย์ซึ่งแสดงออกทั้งทางกายและทางใจ

บุคลิกภาพของคนเราอาจแบ่งได้เป็นสองลักษณะ ดังนี้

ก) บุคลิกภาพภายนอก คือ บุคลิกภาพที่สามารถมองเห็นหรือได้ยิน อาจเรียกอีกอย่างว่า บุคลิกภาพทางกาย ซึ่งได้แก่ รูปร่างหน้าตา อันมิได้หมายถึง ความสวยงาม แต่หมายถึงการแสดงออกของสีหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกันเองกับผู้ฟัง และขณะพูด สีหน้าคล้อยตามกับเนื้อหาที่พูด ส่วนการใช้ส่ายตา แสดงความจริงใจ มั่นคง และสัมพันธ์กับเรื่องที่พูด มีการทรงตัวที่ดูเป็นธรรมชาติ แต่มีลักษณะสง่าผ่าเผยและสำรวมในที่ สำหรับการแต่งกายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพภายนอก ก็ควรแต่งให้สุภาพ เรียบร้อย สะอาด เหมาะสมวัย เหมาะโอกาสและสถานที่ รวมทั้งเหมาะสมสภาพในสังคม

เสียงและการพูด เป็นบุคลิกภาพภายนอกอย่างหนึ่ง เสียงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพูด เป็นปัจจัยสำคัญที่จะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง เพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือเกิดอารมณ์คล้อยตาม ดังนั้นผู้พูดจึงควรรู้หลักการใช้เสียงในการพูด อันประกอบด้วย พื้นเสียง

^{๖๕}มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คู่มือเรียนจิตวิทยาทั่วไป, (เชียงใหม่: มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๑๘), หน้า ๓๔๐.

^{๖๖}สุภาวดี แสงพลสิทธิ์ และคนอื่นๆ, วาการสำหรับครู, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๑.

^{๖๗}เดล คาร์เนกี, แปลโดย อาษา ขจิตต์เมตต์, การพูดในที่ชุมนุม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บำรุงสาส์น, ๒๕๑๖), หน้า ๓๑๙.

ซึ่งแตกต่างกัน ไปแต่ละคน ผู้พูดควรวิเคราะห์ตนเองว่ามีพื้นเสียงประเภทใด เช่น เสียงทุ้มนุ่มนวล เสียงแหบแห้ง เสียงขึ้นจมูก เป็นต้น เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข นอกจากนี้ควรรู้จักคำว่า สัมเสียง คือ ทำสัมเสียงในการพูด ด้วยการพูดให้มีระดับเสียงสูงๆ ต่ำๆ แปรเปลี่ยนไปตามอารมณ์และเนื้อหาที่พูด อาทิ ใช้ระดับเสียงสูงขึ้นๆ เมื่อพูดถึงเรื่องที่น่าตื่นเต้นเพื่อสร้างความสนใจ ไม่ใช่เสียงที่มีระดับเดียวกัน ตลอด เพราะจะทำให้ผู้ฟังเบื่อหน่ายง่วงและหลับได้ง่าย สำหรับจังหวะของเสียงผู้พูดก็ต้องคำนึง ประกอบด้วย จังหวะการพูดควรพอเหมาะ ไม่เร็ว ไม่ช้าเกินไป มีการหยุดเว้นช่วงระยะ เมื่อจะเข้าสู่จุดสำคัญของเรื่อง ทอดเสียงช้าลงเมื่อพูดถึงตอนที่สำคัญ และต้องการให้ผู้ฟังจำได้ติดหู เร่งเร็วขึ้นเมื่อพูดถึงตอนน่าตื่นเต้นชวนตระหนกเหล่านี้ จะทำให้การพูดมีลีลาน่าสนใจชวนให้ติดตามอย่างมีรู้เป้าหมาย นอกจากนี้ผู้พูดควรรู้จักออกเสียงให้ชัดเจนถูกต้อง เช่น เสียง ร ล เสียงควบกกล้า เพราะจะช่วยให้การสื่อความหมายระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ช่วยเสริมบุคลิกภาพของผู้พูด ทำให้การพูดมีคุณค่า น่าสนใจขึ้น

ข) บุคลิกภาพภายใน เรียกอีกอย่างว่า บุคลิกภาพทางใจ ได้แก่บุคลิกภาพที่ไม่สามารถเห็นได้จากภายนอก แต่มีอยู่ภายในตัวของแต่ละคน และส่งผลถึงบุคลิกภาพภายนอกของบุคคลด้วย บุคลิกภาพภายในประกอบด้วย ความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งผู้ที่มุ่งหวังจะเป็นนักพูดที่สามารถควร รับผิดชอบต่อเกิดขึ้นในตัวเสียก่อน (หากสำรวจว่าตนขาดคุณสมบัติข้อนี้) เพราะความเชื่อมั่นในใจจะส่งผลให้บุคคลนั้นๆ กล้าปรากฏกายต่อที่ชุมนุมชนได้อย่างไม่สะทกสะท้าน สามารถพูดได้โดยไม่เคอะเขินถึงจะมีความประหม่าบ้างก็เพียงในช่วงแรกๆ แต่จะสามารถระงับใจข่มความประหม่าได้ในเวลาอันรวดเร็ว และปรับปรุงให้ดีขึ้นเป็นลำดับจนเป็นนักพูดที่ดีได้ในไม่ช้า

นอกจากความเชื่อมั่นแล้ว บุคลิกภาพภายในยังประกอบด้วย ความจริงใจ ความจริงจัง ความกระตือรือร้น ซึ่งจะปรากฏให้ผู้ฟังรับรู้ได้จากสีหน้า สายตา รอยยิ้ม และท่าทีขณะพูดของผู้พูด ส่วนความคิดริเริ่ม อันได้แก่มีแนวความคิดเป็นของตนเอง ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น มีความคิดแปลกใหม่ ไม่ซ้ำซาก จะทำให้ผู้ฟังติดตาม ไม่เบื่อหน่ายในการฟัง สำหรับความรับผิดชอบ ก็จัดเป็นบุคลิกภาพภายในที่ผู้พูดควรคำนึง ด้วยการใช้นำนวนภาษาในการพูดที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ข้อมูลที่เสนอต่อผู้ฟังจะเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่หลอกลวงให้หลงเชื่อ ไม่ใช่ถ้อยคำหยาบโลนหรือแสดงศีลธรรม และที่ผู้พูดไม่ควรลืมอีกเรื่องหนึ่ง คืออารมณ์ขัน ซึ่งเป็นบุคลิกภาพภายในของบุคคล ที่จะช่วยให้การพูดของเขามีรสชาติ น่าฟัง ไม่แห้งแล้ง ผู้ประสงค์เป็นนักพูดที่ดีควรสร้างอารมณ์ขันให้เกิดขึ้นในตัว จะช่วยให้การพูดประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

บุคลิกภาพภายในหรือบุคลิกภาพทางใจ นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังรวมถึงปฏิภาณไหวพริบ ความจำ ความช่างสังเกต ความพึงพอใจในการพูด ความซื่อสัตย์และความขยันขันแข็ง ซึ่งถ้าผู้พูดคนใดมีครบถ้วนก็จะส่งผลถึงบุคลิกภาพภายนอกหรือ ทางการของผู้พูดคนนั้น ทำให้เป็นผู้พูด

ที่มีบุคลิกภาพสมบูรณ์แบบพร้อมด้วยบุคลิกภาพทางกายและทางใจ หรือบุคลิกภาพภายนอกและบุคลิกภาพภายใน ส่งผลให้เป็นผู้พูดที่น่าเลื่อมใส น่านิยมยกย่อง เป็นผู้พูดที่สามารถต่อไป

บุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่เป็นปัจจัยให้ผู้พูดประสบความสำเร็จหรือประสิทธิผลในการพูด แต่นอกจากผู้พูดจะเสริมสร้างบุคลิกภาพเพื่อความเป็นผู้พูดที่ดีแล้ว ผู้พูดยังจะต้องคำนึงถึงผู้ฟังทั้งก่อนจะพูดและในขณะที่พูดอีกด้วย นั่นคือต้องอาศัยหลักการทางจิตวิทยาเสริมในส่วนนี้

๒. องค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผู้ฟัง

องค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผู้ฟัง ได้แก่ ความต้องการของมนุษย์ในทัศนะของมาสโลว์ หรือ ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ (Maslow's theory of motivation)^{๖๘} ที่กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ ๕ ประการ เรียงลำดับตั้งแต่ขั้นต่ำสุดถึงสูงสุดดังนี้

ขั้นที่ ๑ ความต้องการด้านสรีระ เป็นความต้องการขั้นต่ำ หรือขั้นพื้นฐานของมนุษย์เรา เทียบได้กับปัจจัยสี่นั่นเอง แต่มาสโลว์จำแนกเป็น ความต้องการอากาศหายใจ อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย การออกกำลังกาย การขับถ่าย และการหลีกเลี่ยงภัยอันตรายที่จะเกิดแก่ร่างกาย

ขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัย ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยมั่นคงในการทำงาน ความต้องการความปลอดภัยมั่นคงในความเป็นอยู่ เป็นต้น

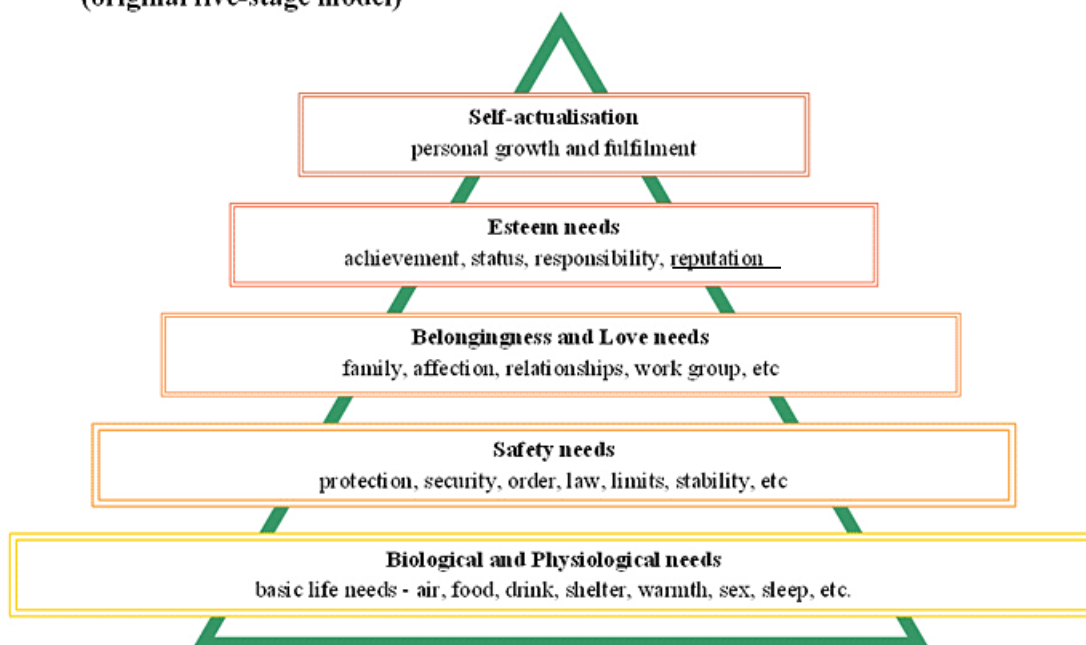
ขั้นที่ ๓ ความต้องการความรัก และความสัมพันธ์เป็นเจ้าของ มนุษย์ต้องการผู้อื่น และต้องการให้ผู้อื่นรักตนเช่นกัน ทั้งยังต้องการให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และต้องการมีส่วนเป็นเจ้าของอีกด้วย

ขั้นที่ ๔ ความต้องการความมีชื่อเสียง มนุษย์เราต้องการความมีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น ต้องการเป็นที่ยกย่องของสังคม หรือเป็นเด่นในสังคม

ขั้นที่ ๕ ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ขั้นนี้เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ มนุษย์เราต้องการความสำเร็จในชีวิต และต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง และประสบความสำเร็จด้วยความสามารถของตนเอง

^{๖๘} Abraham Maslow, **Motivation and Personality**, (New York: Harper and Row, 1970), p.35.

Maslow's Hierarchy of Needs (original five-stage model)

© alan chapman 2001-4, based on [Maslow's Hierarchy of Needs](#)

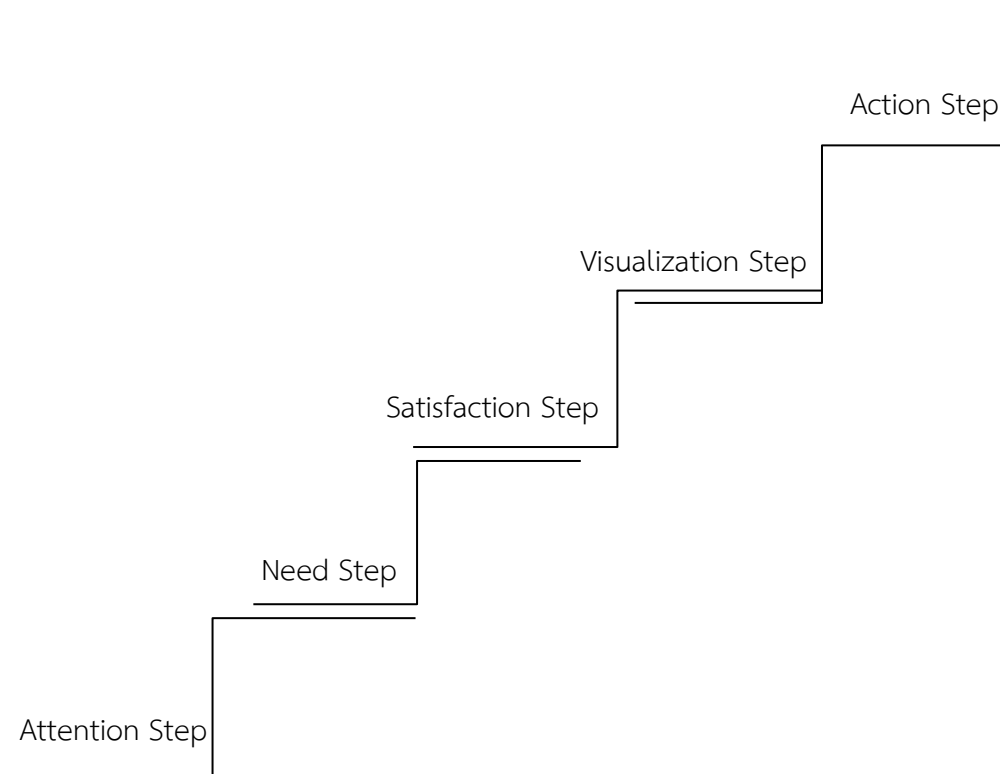
Not to be sold or published. More free online training resources are at www.businessballs.com. Alan Chapman accepts no liability.

แผนภูมิที่ ๒.๙ ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Needs) ในทัศนะของ มาสโลว์^{๖๙} Maslow's Hierarchy of Needs(Original five-stage model)

องค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผู้ฟัง นอกจากความต้องการของมนุษย์ในทัศนะของ มาสโลว์ดังกล่าวแล้ว ยังมีทฤษฎีบันได ๕ ขั้นของมอนโร หรือทฤษฎีการจูงใจของมอนโร (Monrol)^{๗๐}

^{๖๙} ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์[ออนไลน์], , แหล่งที่มา : www.businessballs.com/images/maslow-hierarchy.htm. [๒๐ เมษายน ๒๕๕๘].

^{๗๐} Monroe and Ehninger, Principle of Speech Communication, pp.260-267.

แผนภูมิที่ ๒.๑๐ บันได ๕ ขั้นของมอนโร (ทฤษฎีการจูงใจของมอนโร)

ทฤษฎีบันได ๕ ขั้นของมอนโร เป็นองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผู้ฟัง กล่าวคือ ผู้พูดจะเริ่มต้นด้วยการเร้าความสนใจของผู้ฟัง (ขั้นที่ ๑) อาจเป็นการใช้คำทักทายที่คมคาย ไพเราะ สะดุดใจผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังต้องการจะฟังต่อ (ขั้นที่ ๒) และทำให้ผู้ฟังพอใจ ด้วยการยกตัวอย่าง เล่าเรื่อง สนุก แทรกอารมณ์ขัน (ขั้นที่ ๓) ผู้ฟังเกิดจินตนาการตามคำของผู้พูด (ขั้นที่ ๔) และเต็มใจที่จะกระทำการตอบสนองตรงตามที่ผู้พูดต้องการ (ขั้นที่ ๕)

ทฤษฎีบันได ๕ ขั้น ของมอนโร ถ้าผู้พูดสามารถนำไปใช้ได้จนบังเกิดผลดี คือ โน้มน้าวใจของผู้ฟังให้เห็นด้วย เกิดอารมณ์คล้อยตาม ย่อมยินดีปฏิบัติตามที่ผู้พูดเชิญชวนให้กระทำ นับว่าการพูดครั้งนั้นเกิดประสิทธิผลตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

องค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อผู้พูดอันได้แก่เรื่องบุคลิกภาพทั้งภายนอกและภายใน ดังยกมากล่าว และองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่ผลต่อผู้ฟัง เช่นทฤษฎีบันได ๕ ขั้นของมอนโร และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ๕ ประการของมาสโลว์ ซึ่งจะมีผลต่อผู้ฟังดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีองค์ประกอบทางจิตวิทยาด้านอื่นๆอีก เช่น ความสนใจ แรงจูงใจ และอารมณ์ขัน ซึ่งผู้ที่มุ่งหวังจะเป็นนักพูดที่สามารถควรศึกษาให้เข้าใจหลักการและนำมาฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะ (skill) จะทำให้การพูดเกิดสัมฤทธิ์ผล

ศาสตร์ที่สัมพันธ์กับวาทวิทยานอกจากวิชาจิตวิทยาการพูดตามที่ยกมากล่าวแล้ว ยังมีศาสตร์อื่นอีกที่เป็นปัจจัยเสริมให้การพูดเกิดประสิทธิผล

ข) วรรณคดีวิจักษ์

วรรณคดีวิจักษ์ เป็นอีกศาสตร์หนึ่งที่มีส่วนสัมพันธ์กับวิชาวาทวิทยา โดยการนำหลักสำหรับวิจารณ์วรรณคดีอันได้แก่ วิเคราะห์ วินิจฉัยสาร (วินิจฉัยสาร Interpretation) วิวิจารณ์ (พิจารณากลวิธีของผู้แต่ง) และวิพากษ์^{๗๑} มาประยุกต์สำหรับพิจารณาการพูด โดยเฉพาะเกี่ยวกับกลวิธีการแต่ง ซึ่งได้แก่การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา โวหาร และรสแห่งวรรณคดีในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงเรื่องภาษาอันเป็นปัจจัยสำคัญในการพูดก่อน

๑. ความหมายของภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร ถ้าปราศจากภาษาแล้ว ผู้ส่งสาร (ผู้พูด) จะไม่สามารถสื่อความคิด หรือสารให้ผู้รับสาร (ผู้ฟัง) เข้าใจความต้องการของตนได้เลย ดังนั้นจึงควรศึกษาเรื่องของภาษาให้เข้าใจถ่องแท้ เพื่อการนำไปใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม อันจะส่งผลให้การพูดประสบความสำเร็จดังต้องการ

คำว่า ภาษา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า “น. ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความหมายของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง; เสียง ตัวหนังสือ หรือกิริยาอาการที่สื่อความได้”^{๗๒}

เมื่อดูตามคำอธิบายของพจนานุกรม จะเห็นว่าภาษามีได้หมายเฉพาะคำพูดหรือถ้อยคำที่ใช้พูดจากันเท่านั้น แต่รวมถึงเสียงหรือกิริยาอาการซึ่งทำความเข้าใจกันได้อีกด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาษา หมายถึง ภาษาถ้อยคำและภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ

๒. ประเภทของภาษา

ภาษาอาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ ภาษาถ้อยคำ หรือวจนภาษา (Verbal language) และภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำหรือวจนภาษา (Non-Verbal language) (ได้กล่าวรายละเอียดไว้ในหัวข้อ ๒.๔.๔.๒ และ ๒.๔.๔.๓ แล้ว)

๓. ลักษณะสำคัญของภาษา

ภาษามีลักษณะสำคัญอยู่หลายประการ ดังนี้

ก) ภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสาร ภาษาใช้สำหรับทำความเข้าใจกันระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ข) ภาษามีโครงสร้าง โครงสร้างทางภาษาประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๔ ส่วน คือ

โครงสร้างทางเสียง เสียงหรือหน่วยเสียง (phoneme) เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของภาษา เป็นเสียงที่แยกความหมายในภาษาให้แตกต่างกันออกไป ในภาษาหนึ่งๆย่อมมีหน่วยเสียงที่มีจำนวน

^{๗๑} บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., รสแห่งวรรณคดีไทย, หน้า ๕๘.

^{๗๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๘๖๘-๘๖๙.

จำกัด เช่น ในภาษาไทยถิ่นกลาง มีหน่วยเสียงพยัญชนะ ๒๑ หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระเดี่ยว ๑๘ หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์ ๕ หน่วยเสียง เป็นต้น

โครงสร้างทางไวยากรณ์ ได้แก่การสร้างคำและการสร้างประโยค การสร้างคำได้แก่การประกอบของหน่วยเสียงเป็นหน่วยใหญ่ขึ้น จนเกิดเป็นหน่วยคำ หน่วยคำประกอบกันเข้ากลายเป็นคำ และเมื่อนำคำมาเรียงกันเข้าก็กลายเป็นประโยค

วงศัพท์ ได้แก่ ถ้อยคำสำนวนที่มีใช้อยู่ในภาษาวงศัพท์ มีทั้งที่เป็นคำๆเดียว เช่น ยืน เดิน นอน ฯลฯ และที่รวมเป็นกลุ่มคำมีความหมายพิเศษเฉพาะ เช่น คมในฝัก น้ำนิงไหลลึก เป็นต้น

ความหมาย ทุกภาษาย่อมมีความหมายทั้งนั้น ความหมายของภาษามีอยู่ ๓ ลักษณะ คือ ความหมายที่แทนรูปธรรม เช่น คน แมว ต้นไม้ หนังสือ ฯลฯ ความหมายที่แทนนามธรรม เช่น ดี ชั่ว ร้อนหนาว ฯลฯ และความหมายของคำที่มีปริบทหรือตำแหน่งเป็นตัวบังคับ เช่น คำว่า ชัน ถ้าอยู่ในตำแหน่งที่ต่างกันในแต่ละประโยคจะบอกความหมายได้ชัดเจน ดังตัวอย่างประโยค โก ชัน ในตอนเช้าตรู่ เขาเป็นคนน่าชัน ช่างไม่ชัน สาว เธอใช้ชัน ตักน้ำ ทหารชัน สู้ ข้าศึก คำว่าชันในแต่ละประโยคมีความหมายต่างกันทั้งสิ้น

ค) ภาษาเป็นวัฒนธรรม คำว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน และมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นช่วงๆ ดังนั้นภาษาในฐานะเป็นวัฒนธรรม จึงย่อมมีการสะสม และมีการตกลงยอมรับว่าให้ใช้กันภายในสังคมหนึ่งๆ และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้มีภาษาใช้สืบเนื่องกันไป

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของวัฒนธรรม ได้แก่ สภาพอันเป็นความเจริญงอกงาม มีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นภาษาของมนุษย์จึงมีลักษณะเช่นเดียวกับวัฒนธรรม คือ มีการปรับปรุงแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเพื่อความเหมาะสมกับยุคหรือสมัยนั้นๆ

ง) ภาษามีระดับ ภาษาในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมและวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งๆ ย่อมมีระดับแตกต่างกันออกไปบ้างสุดแล้วแต่องค์ประกอบของสังคมที่ใช้ภาษานั้นๆ เช่น สภาพภูมิศาสตร์ การศึกษา การเลี้ยงดู เพศ วัย อาชีพ ฯลฯ จึงทำให้มีภาษาของเด็ก ภาษาของวัยรุ่น ภาษาของผู้ใหญ่ ภาษาแม่คำ ภาษานักกฎหมาย ภาษานักการศึกษา เป็นต้น

ระดับของภาษาอาจจำแนกได้เป็น ๔ ระดับด้วยกัน คือ

๑) ภาษาทางการ เป็นภาษาที่มีลักษณะเป็นระเบียบแบบแผน มักใช้เป็นภาษาเขียนเป็นส่วนใหญ่ เช่น ภาษาที่ใช้ในตำราวิชาการ ภาษาในหนังสือราชการ หากจะใช้ในการพูดหรือการอ่านก็ต้องพูดหรืออ่านจากต้นฉบับ ซึ่งเรียบเรียงไว้อย่างดีแล้ว และมักใช้ในโอกาสที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ อาทิ ในงานพระราชพิธีงานรัฐพิธี หรือพิธีการต่างๆ ซึ่งมีคำกล่าว เช่น คำกราบบังคมทูล คำกล่าวถวายพระพร คำกล่าวเปิดปิดการประชุม คำกล่าวต้อนรับและกล่าวตอบ เป็นต้น

๒) ภาษาถิ่นทางการ เป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันได้เร็วขึ้น โดยลดความเป็นระเบียบแบบแผนลงไป ยกตัวอย่าง ภาษาที่ใช้ในการประชุมปรึกษาหารือในกิจการต่างๆ ร่วมกัน ภาษาที่ใช้พูดทางวิทยุกระจายเสียง หรือทางโทรทัศน์ที่มีกลุ่มผู้ฟังทุกระดับและทุกวงการ

๓) ภาษาสนทนา เป็นภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลทั่วไป ซึ่งยังไม่มีความสัมพันธ์ถึงขั้นสนิทสนม เช่น การพูดจากันระหว่างเจ้าหน้าที่ตามหน่วยงานต่างๆ กับประชาชนที่มาติดต่อ การสนทนากันในสังคมระหว่างบุคคลที่ไม่เคยติดต่อเกี่ยวข้องคุ้นเคยกันมาก่อน หรือการแนะนำตัวในงานสังคม เป็นต้น ภาษาในระดับนี้อาจนำไปใช้ในงานเขียนเชิงบันเทิงคดีได้ด้วย เช่น บทสนทนาในเรื่องสั้น และนวนิยายทั่วไป

๔) ภาษาปาก หรือภาษาถิ่นเอง ภาษาในระดับนี้ใช้กับบุคคลที่คุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นพิเศษ เช่น ภาษาที่ใช้ระหว่างเพื่อนสนิท ระหว่างบุคคลในครอบครัว ภาษาที่ใช้ในการซื้อขายกันในตลาดหรือในร้านค้า เป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในเนื้อหาที่รับรู้กันได้เฉพาะคู่สนทนาเท่านั้น บางครั้งอาจใช้คำที่ฟังดูแล้วไม่สุภาพสำหรับสาธารณชน เพราะอาจใช้คำที่เข้าใจกัน เฉพาะกลุ่มหรือใช้ภาษาสแลง (Slang) ภาษาเฉพาะถิ่น ภาษาที่ใช้ในการเล่นบางอย่าง เช่น จำพวก เป็นต้น

๔. การใช้ภาษา การใช้ภาษาในการพูด แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การใช้ภาษาในการพูด กับการใช้ส่วนเสริมสร้างภาษาในการพูด^{๗๓}

ก) การใช้ภาษาในการพูด

ควรปฏิบัติตามหลัก ๔ ประการ คือ คิดให้ตั้งใจใช้ให้ถูกต้อง ตริตรองพัฒนาและภาษาประสิทธิผล

หลัก ๔ ประการ อาจขยายความได้ ดังนี้

คิดให้ตั้งใจ หมายถึง ก่อนจะใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารด้วยการพูดนั้น ควรคิดค้นด้วยความคิดอิสระของตนเอง เพื่อให้ได้ภาษาที่แปลกใหม่ในเชิงสร้างสรรค์ จรรโลงใจ และประทับใจผู้ฟัง อาจประมวลจากการอ่าน การไต่ถาม การสังเกต จดจำจากนักพูด หรือสื่อมวลชนต่างๆ และดัดแปลงปรับปรุงให้เป็นของตนเอง แต่ต้องไม่ใช่เป็นการลอกเลียนแบบโดยตลอด ต่อจากนั้นมีการเลือกคัดข้อมูลที่รวบรวมมา และจัดระบบข้อมูลด้านภาษาที่คัดสรรแล้วให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่เตรียมนำเสนอแก่ผู้ฟัง

ใช้ให้ถูกต้อง หมายถึง การใช้ภาษาในการสื่อสารหรือโดยเฉพาะในการพูดให้เหมาะกับบุคลิกภาพของผู้พูดเองและเหมาะสมกับผู้ฟัง รวมทั้งเหมาะกับโอกาส ตลอดถึงการใช้ภาษาให้แจ่มแจ้ง เข้าใจง่าย ไม่กำกวม และมีชีวิตชีวาคือทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการและเกิดอารมณ์เห็นจริงเห็นจริงไปตามถ้อยคำของผู้พูด

^{๗๓} สรุปสาระสำคัญจาก ประสงค์ ราชณสุข, การพูดเพื่อประสิทธิผล, หน้า๖๙-๘๖.

ไตรตรองพัฒนา การใช้ภาษาควรรู้จักพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ได้แก่พัฒนาด้านความรู้และประสบการณ์ของตนเอง พัฒนาด้านอารมณ์ อารมณ์ขันรวมทั้งพัฒนาภาษาทั้งวัจนภาษา และอวัจนภาษา

ภาษาประสิทธิผล หมายถึง การพยายามใช้ภาษาให้มีประสิทธิผล ด้วยการเลือกใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เวลา สถานที่ บุคคล ฯลฯ รวมถึง ใช้ภาษาอย่างสมเหตุสมผล มีน้ำหนัก มีพลังทางจิตวิทยา มีศิลปะ ประเทืองปัญญา สะเทือนอารมณ์ และอุดมจินตนาการ ซึ่งจะทำให้การพูดครั้งนั้นมีคุณค่า ประทับใจผู้ฟังจนยากจะลืมเลือน

ข) การใช้ส่วนเสริมสร้างภาษาในการพูด

การใช้ภาษาในการพูด นอกจากจะอาศัยหลักการทั่วไป ในการใช้ภาษาดังกล่าวในข้อ (ก) แล้ว ยังต้องคำนึงถึงส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างภาษาในการพูดอีกประการหนึ่ง ซึ่งได้แก่การใช้ถ้อยคำ สำนวน โวหาร ตลอดจน สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำสแลง และอาจรวมไปถึง คำขวัญ หรือคติพจน์ ซึ่งล้วนมีส่วนเสริมสร้างให้เกิดความสมบูรณ์ในภาษา ดังกล่าวต่อไปนี้

๑) การใช้ถ้อยคำ ถ้อยคำเป็นอุปกรณ์สำคัญของภาษาในการพูดผู้พูดควรรู้จักเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ให้ถูกต้อง เช่น ใช้ถ้อยคำตรงกับความหมาย ตรงกับระดับของบุคคลหรือผู้ฟังใช้ถ้อยคำถูกต้องตามหลักภาษาไทย ใช้ถ้อยคำกะทัดรัด เข้าใจง่ายมีชีวิตชีวา ชวนให้เกิดจินตนาการ และประทับใจ

๒) การใช้สำนวนโวหาร

ผู้พูดควรรู้จักการใช้สำนวนโวหารอันเป็นส่วนเสริมสร้างภาษาในการพูด เพื่อให้การพูดประทับใจผู้ฟังและบังเกิดผลดีสมประสงค์

ก) สำนวน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ อธิบายว่า “ถ้อยคำที่เรียบเรียง, โวหาร บางทีก็ใช้ว่าสำนวนโวหาร; คดี เช่น ปิดสำนวน; ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้วมีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ ชื่นเชิง หรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด ลักษณะนามใช้เรียกข้อความหรือบทประพันธ์รายหนึ่งๆ”^{๗๔}

ตัวอย่างสำนวน เช่น คมในฝัก หมายถึง คนมีความรู้ความสามารถแต่เมื่อยังไม่ถึงเวลาก็ไม่แสดงให้ปรากฏ สู้ยิบตา หมายถึง สู้จนถึงที่สุด สู้ไม่ถอย เป็นต้น

ข) โวหาร

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ อธิบายว่า “ชื่นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือหรือพูด ถ้อยคำที่เล่นเป็นสำบัดสำนวน”^{๗๕}

^{๗๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, หน้า ๑๒๒๗.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๓๔.

การใช้สำนวนโวหารประกอบการพูดนั้น ผู้พูดควรรู้จักใช้ให้เหมาะสมกับเรื่องที่ กำลังพูดเพื่อช่วยให้การพูดรวบรัด ไม่เยิ่นเย้อเกินควร แต่ไม่ควรใช้ติดต่อกันไปเรื่อยๆ และไม่ควรใช้ สำนวนโวหารในต่างประเทศ เพราะอาจทำให้ผู้ฟังบางกลุ่มไม่เข้าใจและเกิดความเบื่อหน่ายได้ เช่น ไม่ควรใช้สำนวน จงเกี่ยวหญ้าเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น แต่ควรใช้ว่า น้ำขึ้นให้รีบตัก ซึ่งเป็นสำนวนไทยแทน

๓) การใช้สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำขวัญ คติพจน์ คำสแลง^{๗๖}

นอกจากสำนวนโวหารที่ผู้พูดควรรู้จักนำมาใช้ในการพูดแล้ว ควรรู้จักเลือกใช้ สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำขวัญ และคติพจน์ มาประกอบในการพูดแต่ละครั้งด้วยเพื่อให้เนื้อความ ที่พูดนั้นชัดเจนแจ่มแจ้ง เป็นหลักฐานมีน้ำหนัก ประทับใจผู้ฟัง จนบังเกิดความเชื่อถือคล้อยตามและ ยินดีปฏิบัติตามในที่สุด

ก) สุภาษิต

สุภาษิต หมายถึง ถ้อยคำที่กล่าวดีแล้ว หรือคำพูดที่เป็นคติ มีลักษณะเป็นคำสั่ง สอนให้แนวความคิดอยู่ในตัว มักเป็นคำพูดสั้นๆ แต่สละสลวย และมีความหมายลึกซึ้ง เช่น กันไว้ ดีกว่าแก้ พูดดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนให้ดูหน้า ซื้อผ้าให้ดูเนื้อ ฯลฯ

ข) คำพังเพย

คำพังเพย หมายถึง คำที่กล่าวเป็นกลางเพื่อให้ตีความหมายเข้ากับเรื่อง มีลักษณะแสดงความคิดเห็นตมทำนองสะกิดใจให้คิด แต่ไม่ถึงกับสั่งสอนโดยตรงอย่างสุภาษิต เช่น ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น ชีไพรงให้กระรอก ชักใบให้เรือเสีย ฯลฯ

ค) คำคม

คำคม หมายถึง ถ้อยคำที่หลักแหลมชวนให้คิด คำคมมักเป็นข้อความสั้นๆ กะทัดรัด น่าฟัง แต่กินความกว้าง และชวนให้คิด เป็นคำที่เกิดจากสติปัญญาของผู้พูดเอง ไม่เจตนาจะ สั่งสอนใคร ยังไม่เป็นสุภาษิต เพราะยังใหม่และรู้กันในวงแคบ เช่น ยาดีกินขมปาก คำหวานเป็น ยาพิษ ศัตรูคือยากำลัง เป็นต้น

ง) คำขวัญ

คำขวัญ หมายถึง ถ้อยคำที่แต่งขึ้นเพื่อเตือนใจ หรือเพื่อให้เป็นสิริมงคล คำขวัญ เป็นคำกล่าวที่อาจสั้นหรือยาวก็ได้ เนื่องในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง อาทิ คำขวัญวันเด็ก คำขวัญวัน อนามัยโลก หรือคำขวัญของสถาบันต่างๆ เช่น “ท่านช่วยกาชาด กาชาดช่วยท่าน” “เด็กดีเป็นศรี แก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ” ฯลฯ

^{๗๖} ประสงค์ ราชณสุข, การพูดเพื่อประสิทธิผล, หน้า ๘๓-๘๖.

จ) คติพจน์

คติพจน์ หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นแบบอย่างอาจเป็นคำที่สร้างขึ้นใหม่ หรือถือเอาสุภาษิตที่มีอยู่แล้วมาเป็นแนวทางสำหรับยึดถือปฏิบัติได้ เช่น “เสียชีพออย่าเสียสัตย์” “เราตายดีกว่าชาติตาย” เป็นต้น

ง) คำสแลง

คำสแลง (Slang) เป็นคำอีกประเภทหนึ่ง,ซึ่งปะปนอยู่ในภาษาพูด แม้จะไม่ใช่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป สำหรับการพูดในที่ชุมชน แต่บางครั้งผู้พูดบางคนก็นำไปใช้บ้างในกลุ่มผู้ฟังบางกลุ่มเพื่อความครึกครื้นและเพิ่มความบันเทิงใจเองก็มี คำสแลงนี้เป็นคำพูดที่ใช้เฉพาะกลุ่มและบางยุคสมัย บางทีเรียกว่า คำคะนอง เช่น เจ้ง ชิง เฉิม ชื้อป้อ เป็นต้น

ข้อควรคำนึงในการใช้สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำขวัญ คติพจน์ และคำสแลงเหล่านี้ ก่อนจะนำมาใช้ควรศึกษาความหมายและที่มา (ถ้ามี) ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน เพื่อจะได้ใช้อย่างถูกต้อง ทั้งควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเรื่องที่พูด และเหมาะกับกลุ่มผู้ฟัง รวมถึงไม่ควรนำมาใช้บ่อยครั้งจนเป็นการพร่ำเพรื่อ เพราะจะทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจสาระของเรื่องที่พูด

ศาสตร์ด้านจิตวิทยาการพูดและวรรณคดีวิจักษ์ที่เน้นเรื่องของภาษาดังกล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นปัจจัยเสริมให้การพูดเกิดสัมฤทธิ์ผล แต่ถ้ามียศาสตร์อีกด้านหนึ่งมาช่วยเพิ่มเติมจะเสริมประสิทธิภาพให้แก่การพูดได้อย่างสมบูรณ์ ศาสตร์นั้นคือ วาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ (speech Science) ซึ่งได้กล่าวไว้ในหน้า ๒๙ และหน้า ๕๘-๖๑ แต่จะกล่าวเพิ่มเติมไว้ในที่นี้ด้วย

วิชาวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์จะมีส่วนช่วยวาทวิทยาเชิงศิลปะ โดยเฉพาะการปรับปรุงบุคลิกภาพภายนอกหรือทางกายของบุคคล ซึ่งรวมถึงเสียงพูดอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพูด ผู้พูดที่พูดน้ำเสียงเรียบเสมอ (monotonous) ไร้ชีวิตชีวา ทำให้การพูดขาด “รส” ไม่ประทับใจผู้ฟัง หรือผู้พูดที่พูดจาไม่ชัดเจน ออกเสียง ร ล ว ในคำควบกล้ำไม่ชัด เช่น ปรับปรุง เป็น ปับปุง ความโกรธ เป็น ฟามโกธ ทำให้ขาดความน่าเลื่อมใสศรัทธา หรือผู้พูดที่พูดเสียงหอบๆ อาจเป็นเพราะการหายใจไม่ถูกต้อง เหล่านี้ วิชาแก้ไขความบกพร่องทางการพูด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์จะช่วยแก้ไขปรับปรุงได้ ช่วยให้ผู้พูดพัฒนาบุคลิกภาพทางกายได้ดีขึ้น ช่วยให้การพูดเพิ่มประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลสมดังที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

กล่าวโดยสรุปศาสตร์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวาทวิทยาเชิงศิลปะ และช่วยเสริมให้การพูดเกิดสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ วิชาจิตวิทยาการพูด วรรณคดีวิจักษ์ และวาทวิทยาเชิงวิทยาศาสตร์ ดังได้อธิบายมาข้างต้นนี้

รวมความว่า เนื้อหาสาระในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจะนำไปเป็นแนวทางผสมผสานกับ
สาระในบทต่อไป เพื่อการวิเคราะห์ลักษณะของพุทธวาทีทยาในวรรณกรรมเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย อัน
เป็นวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่องนี้